

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Ettevõtte majanduse instituut

Jan Puskar

LASTE- JA NOORTESPORDI RAHASTAMINE EESTIS

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Velda Buldas

Tartu 2014

Soovitan suunata kaitsmisele .....

(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “.....” .....2014.a.

Rahanduse ja majandusarvestuse õppetooli juhataja professor T. Haldma.

.....
(nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....
(töö autori allkiri)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. SPORDI TOETAMISE TEOREETILISED ALUSED.....	7
1.1 Rahade jagamise printsiibid spordi valdkonnas	7
1.2 Spordi rahastamise mudelid Euroopas ja maailmas.....	12
1.3 Spordisektori toetamise vajalikkus avaliku sektori poolt.....	20
2. EESTI SPORDI RAHAVOOGUDE KUJUNEMINE.....	27
2.1 Spordi rahastamine Eestis	27
2.2 Autori spordijuhtidega läbiviidud intervjuude tulemused.....	35
2.3 Laste- ja noorte spordiklubide toetuse kujunemine ja selle kasutamine Tallinna korvpalliklubide näitel aastatel 2009-2013	41
KOKKUVÕTE.....	56
VIIDATUD ALLIKAD	58
LISAD	62
Lisa 1. Läbiviidud intervjuude küsimustik.....	62
SUMMARY	63

SISSEJUHATUS

Spordi rahastamine on valdkond, mille üle vaidlemine ei lõpe ilmselt kunagi. Summad mis igal aastal spordisektorisse suunatakse on suured, kuid ometi leidub alati teatud hulk inimesi, kes ei ole rahade jaotamisega rahul. Ressursid on piiratud ning tuleb leida parim lahendus võimalikest.

Sport on kehaline või vaimne tegevus, mille regulaarse harrastamise tulemusena saavutatakse mingisugune tulemus. Spordi liigitamiseks on mitmeid võimalusi, kuid kindel on, et sport jaguneb harrastus- ning profispordiks. Tervisesporti harrastatakse ajaviiteks ning hea enesetunde saavutamiseks, samas kui tippspordis käib armutu võitlus ning oluline on ainult lõpptulemus. Selleks, et saada parimaks tuleb olla andekas ja näha väga palju vaeva ning sageli saabub edu alles peale mitmekümne aasta pikkust tööd, mistõttu on oluline alustada süsteemsete treeningutega juba varajases eas.

Olenevalt spordialast kaasnevad sportimisega erineva suurusega kulud. Mida spetsiifilisemaid tingimusi ala harrastamiseks vaja on, seda kallim on sellega tegeleda. Kuid kas see tähendab, et eraldi peaksid eksisteerima nn. rikaste ja vaeste spordialad? Kindlasti mitte, siinkohal peab tulema appi riik, kes loob võimalused erinevate spordialadega tegelemiseks läbi baaside rajamise, üldiste reeglite seadustes ja erandite kaudu.

Samuti on riigi huvides, et lapsed huvituksid spordist. Noorena väljakujunenud harjumused käivad inimesega kaasas kogu elu ning on tõestatud, et spordiga tegelemine mõjub töövõimele ja keskendumisele positiivselt. Lisaks on reeglina spordiga tegelevate inimeste eluiga pikem ning nad on võimelised töötama ka kõrgemas eas.

Riigiti on spordi toetamine erinev. On riike, kes toetavad sporti otse keskvalitsuse eel-

arvest, samas kui teised delegeerivad selle kohustuse kohalikele omavalitsustele, kolmas tüüp riike on sellised, kes sporti ei rahasta või teevad seda väga vähe ning kogu spordi rahastamine toimub peaaesjalikult erasektori kaudu. Eestis panustavad spordi arengusse nii avalik- kui ka erasektor, kuid ometi on valdkond alarahastatud. Olukord, kus paljud spordiklubid olid sunnitud treeneritele töötasu asemel raha puudumise tõttu stipendiume maksma on probleemi ilmekaks näiteks.

Lapsed ja noored saavad Eestis spordiga tegeleda kas spordiklubis või spordikoolis ning osa treeningutega seotud kuludest kaetakse avaliku sektori vahenditest. Samas on toetuse kujunemise põhimõtted segased, puudub stabiilsus ning omavalitsuste lõikes puudub üldse mingi süsteem - antud asjaolud pidurdavad Eesti spordi arengut. Seetõttu on väga oluline selgitada, milliste allikate kaudu ja millele tuginedes sporti rahastatakse ning vaadelda ka teiste riikide spordipoliitikat.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada välja Eesti laste- ja noortesporti rahavoogude struktuur. Rahavoogude all peetakse silmas nii positiivseid kui ka negatiivseid rahavoogusid, ehk siis tulusid ja kulusid. Töös käsitletavaks näiteks on valitud Tallinn, kui Eestis suurim omavalitsus ning alaks üks populaarsemaid alasid korvpall. Eesmärgi saavutamiseks tutvustatakse erinevaid spordi rahastamise printsiipe, millest rahade jagamisel lähtutakse, uuritakse kuidas on korraldatud spordi rahastamine mujal riikides ning miks on üleüldse vajalik sporti toetada. Lisaks tutvustatakse Eesti spordi rahastamist, uuritakse spordijuhtide arvamust erinevate probleemide kohta ning lõpuks analüüsitakse pearahade kujunemist ning nende kasutamist juba konkreetse omavalitsuse näitel. Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud kuus uurimisülesannet, milledeks on:

- käsitleda erinevaid spordi rahastamise printsiipe;
- kirjeldada teiste riikide spordi rahastamise süsteeme;
- käsitleda seisukohti, miks on spordi toetamine riigi jaoks vajalik;
- kirjeldada Eesti spordi rahastamise allikaid;
- viia läbi intervjuud erinevate institutsioonide spordijuhtidega, et omandada taustinfot Eesti spordi rahastamise süsteemi kohta;

- analüüsida Tallinna laste ja noorte korvpalliklubide pearahade kujunemist ja kasutamist.

Bakalaureusetöö koosneb kahest peatükist, kumbki neist kolmest alapeatükist. Esimese ehk teoreetilise peatüki eesmärgiks on anda ülevaade enamlevinud rahade jagamise printsiipidest maailmas, tutvustada erinevaid rahastamise süsteeme ning selgitada, miks on vajalik sporti toetada.

Töö teine ehk empiiriline peatükk selgitab lugejale Eesti spordi rahavoogude kujunemise allikaid, tutvustab spordijuhtide seisukohti spordi rahastamise kohta ja lõpuks analüüsitakse pearahade kujunemist ning nende kasutamise tingimusi konkreetse omavalitsuse näitel.

Bakalaureusetöö teoreetilise osa valmimisel on kasutatud peamiselt ingliskeelseid teadusartikleid. Empiirilises osas on kasutatud erinevaid õigusakte, autori läbiviidud intervjuudes esitatud seisukohti ning Tallinna sporditegevuse toetamise ja toetuste kasutamise aruandeid.

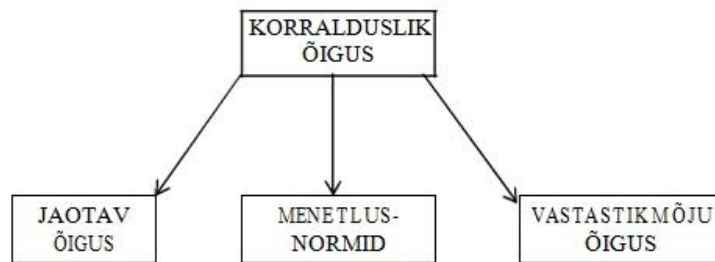
1. SPORDI TOETAMISE TEOREETILISED ALUSED

1.1 Rahade jagamise printsiibid spordi valdkonnas

Spordi rahastamine on keeruline valdkond. Jaotatavat raha tuleb jagada võimalikult õiglaselt. Millest lähtuda õigluse hindamisel? Tegelikkus on paraku selline, et raha jaotamise tulemusega ei ole kõik osapooled mitte kunagi rahul. Selge on see, et päris ilma rahata ei saa spordiga tegeleda, kuid minimaalne taseme suurus, mis peaks olema tagatud, on spordialade lõikes erinev ning nõuab seetõttu ka erinevat lähenemist. Kuna sporti finantseeritakse nii avaliku sektori kui ka erasektori finantsidest, siis on ka nende rahade kasutamise otstarbed erinevad. Oluline on, et avaliku sektori poolt panustatud raha jagamisel kehtiksid selged ja mõistetavad printsiibid, erasektori raha jagamisse ei tohiks aga riik sekkuda.

Erinevad korraldusliku õiguse alased uuringud näitavad positiivset korrelatsiooni korraldusliku õiguse (*organizational justice*) kolme mõõte vahel, kuigi komponendid – jaotav õigus (*distributive justice*), menetlusnormid (*procedure justice*) ning vastastikmõju õigus (*interactional justice*) – on kontseptuaalselt erinevad (Dittmore *et al.* 2009: 430). Enamik teadlasi ongi korralduslikku õigust uurinud kas ühe-, kahe-, või kolmemõõtmelisena (Cohen-Charash, Spector 2001: 294).

Siiski on oluline märkida, et kasutusel on ka neljamõõtmeline mudel, kus jagatakse vastastikmõju õigus omakorda kaheks: informatsiooniliseks (*informational*) ja inimsuhete (*interpersonal*) õiguseks. Ometi on korraldusliku õiguse uurimisel enamlevinud just kolmedimensiooniline mudel. (Cropanzano, Mitchell 2005: 877)

Joonis 1. Korraldusliku õiguse dimensioonid (autori koostatud).

Jaotav õigus (*distributive justice*) puudutab tajutavat õiglust selliste tulemuste osas nagu näiteks töötasu valikud, edutamist puudutavad otsused, kuid ka selle tajutava õigluse seoseid erinevate muutujatega, nagu töö hulk ja kvaliteet. Kogu jaotav õigus põhines algselt Adamsi 1965. aastal loodud „võrdsuse teoorial“, milles väideti, et organisatsiooni ressursside jagamine peaks olema võrdelises seoses isiku panusega organisatsiooni hüvanguks (Colquitt 2001: 393). Kuigi Adamsi teooria käsitles õiguse kindlaks tegemisel ainult õigluse printsiipi, on ressursside õiglase jaotamise tarvis lisaks kasutusel kaks täiendavat põhimõtet – võrdsus ja vajadus (Deutsch 1975: 139).

Jaotava õigluse printsiipide olemuse põhjalikuma selgitamise huvides jagatakse need kolm põhimõtet – õiglus, võrdsus ja vajadus – omakorda alamprintsiipideks. (Dittmore *et al.* 2009: 432)

Õiglus on arusaam, et iga liige või rühm, kes on organisatsiooni jaoks enim panustanud, väärib selle tõttu, võrreldes teiste organisatsiooni panustanutega, tehtu eest suuremat tasu. Õigluse või panustamise põhimõtet võib rakendada, analüüsides (Tornblom, Jonsson 1985: 254):

- tööviljakust;
- panust;
- võimekust;
- tulude genereerimist;
- pealtvaatajatele meeldimise määra.

Võrdsuse põhimõte viitab mõtteviisile, mille järgi tuleb ressursside jagamisel iga isikut

või isikute gruppi võrdselt kohelda. Võrdsuse printsiibi alapõhimõteteks on (Tornblom, Jonsson 1985: 255):

- tulemuste võrdsus;
- võimaluste võrdsus;
- kohtlemise võrdsus.

Tulemuste võrdsuse all mõeldakse ressursside võrdset jaotamist pikas perspektiivis, võimaluste võrdsuse all võrdset võimalust ressursse saada ning samaväärse kohtlemise all kõigi väljamaksete võrdsust konkurentsituatsioonis.

Vajaduse printsiip toetab arvamust, et üksikisik või grupp, kellel on puudus vajalikest vahenditest, omab jagatavatest ressurssidest õigust suuremale osale kui teised asjaosalised (Hums, Chelladurai 1994: 193). Mahony ja teised liigitavad vajaduse printsiipi järgnevalt (Mahony *et al.* 2005: 180):

- vajadus ressursside puudumise tõttu;
- vajaduse kõrgete kulude tõttu;
- vajadus olla konkurentsivõimeline.

Neid vajaduse alamprintsiipe testisid 2008. aastal empiiriliselt Patrick, Mahony ja Petrosko ning kinnitust leidis asjaolu, et võrreldes võrdsuse printsiibiga on vajaduse printsiip subjektiivsem. (Dittmore *et al.* 2009: 432)

USA kolledži kergejõustiklastele vahendite jaotamisest rääkivast kirjandusest ilmneb, et spordiorganisatsioonide juhid peavad kõige õiglasemateks jaotava õigluse printsiipideks võrdsust ja vajadust (Patrick *et al.* 2008: 178) Ühtlasi kipuvad tegelikud ressursside jaotamise üle otsustajad eelistama hoopis kolmandat, õigluse põhimõtet (Mahony, Pastore 1998: 134). Lisaks on uuringute käigus leidnud kinnitust tõsiasi, et erinevast soost inimesed tajuvad õiglust erinevalt. Nimelt kipuvad naised õiglase väljamakse määramisel lähtuma võrdsuse põhimõttest, samas kui mehed tuginevad otsuse tegemisel õiglase jaotamise printsiibile. (Patrick *et al.* 2008: 177).

Järjepidevuse puudumine õiglase toetuse ja tegelike väljamaksete vahel võib olla seotud ka sportlaste erinevate eesmärkide ning ambitsioonidega, millede tajumine on subjektiivne nagu ka vajaduse printsiip (Mahony *et al.* 2002: 336; Mahony *et al.* 2005:

182). Näiteks on tavaline praktika, et rohkem vahendeid suunatakse spordialadesse, kust võib oodata head tulemust, sest toetuse suuruse üle otsustajad on arvamusel, et spordiala vajab konkurentsivõimeliseks olemiseks kindlasti lisavahendeid, ometi võib soovitud tulemus saavutamata jääda. Kuigi nn. spordidirektori meetodi korral võib esmapilgul tunduda, et otsused võetakse vastu lähtudes õigluse printsiibist, siis tegelikkuses tehakse need otsused lähtuvalt vajadustest (Dittmore *et al.* 2009: 432).

Võis eeldada, et arusaam õiglasest ressursside jaotusest kolledži- ja olümpiaspordi võrdluses erinevad üksteisest, kuna nende tasandite rõhuasetused ja eesmärgid on erinevad. Erinevad on nad juba selle poolest, et kolledži-spordis tegeletakse korraga mitme erineva spordialaga ning alad võistlevad omavahel vahendite eest, mis võivad pärineda heade tulemuste eest, mis on saavutatud mingil kolmandal alal. Olümpia-komiteesse kuuluvad alaliidud on aga iseseisvad organisatsioonid ning mõned neist alaliitudest teenivad suurt tulu, kuid neid tulusid ei soovita teiste aladega jagada. (Dittmore *et al.* 2009: 433)

Dittmore koos oma uurimisrühmaga viis 2009. aastal läbi uuringu USA Olümpia-komitee spordialaliitudele rahajagamise põhimõtete õigluse kohta. Uuring oli koostatud nii, et USA Olümpiakomiteesse kuuluvate spordialaliitude presidendid ja alaliitude juhid pidid andma hinnangud teatud situatsioonikirjeldustele, kus erinevate printsiipide alusel jaotati alaliitude rahasid, sõitudeks ja treeninglaagriteks ettenähtud rahasid või teleülekanneteks ettenähtud rahasid. Hindajad pidid igale jaotusotsusele seitsme palli süsteemis hinnangu andma. Jaotusotsuseid oli samuti seitse: kaks olid seotud õigluse printsiibiga, kaks võrdsusega ja kolm vajadustega. Õigluse printsiipidest olid uuringusse kaasatud a) õiglus, mis põhineb võidetud medalite arvul ja b) õiglus, mis põhineb liikmeskonna suurusel. Tulude jaotusel põhinev õiglus jäeti kõrvale, samuti oskustel ja pingutustel põhinev õiglus nagu ka pealtvaatajatele meeldimisest tulenev õiglus.

Võrdsuse printsiipidest olid hindamisel a) võrdne kohtlemine ja b) võrdsus ressurssides. Võrdsust tingituna võimalustest ei võetud vaatluse alla, kuna eelnevad uuringud olid näidanud, et seda ei eelistata just sageli (Hums, Chelladurai 1994: 196; Mahony *et al.* 2002: 337). Vajaduste printsiipidest testiti a) ressursside puudusest tingitud vajadust; b) kõrgetest opereerimiskuludest tingitud vajadust ja c) vajadust püsida edukana

konkurents. Vastajad grupeeriti lähtudes spordialaliidu eelarvest, spordialaliidu liikmete arvust, vastajate administratiivsest positsioonist, medalivõitudest ning vastaja soost. (Dittmore *et al.* 2009: 434)

Tulemused näitasid, et tegelikult osutus kõige õiglasemaks printsiibiks vajaduse printsiibi alapõhimõte: vajadus püsida edukana konkurents. Oluliseks peeti ka võrdse kohtlemise põhimõttest tulenevat võrdse kohtlemise alamprintsiipi. Samas, kuna küsiti ka selle kohta, et millistest printsiipidest tegelikult lähtutakse, siis mainiti enim õigluse printsiibi alamprintsiipi: võidetud medalite arvu, millele järgnes vajadus püsida edukana konkurents. Seega esines teatav vastuolu õiglasena tajutud ja tegelikult kasutatavate jaotusprintsiipide vahel. (Dittmore *et al.* 2009: 436)

Uuring ei olnud küll eriti mahukas, kuid kuna midagi sellist uuriti esmakordselt, siis olid tulemused uued ja ainulaadsed. Huvitav ongi tõsiasi, et kuigi raha jaotamist võidetud medalite arvust lähtuvalt ei peetud kõige õiglasemaks, tunnistati, et tegelikult lähtutakse sageli just sellest põhimõttest.

Uuringu peamised tulemused olid järgmised (Dittmore *et al.* 2009: 448):

- alaliitude juhtide arvates on kõige õiglasem jaotada raha lähtuvalt vajadusest olla konkurentsivõimeline, kuigi tõdeti, et tõenäoliselt on rahajaotamise eelduseks võidetud medalite arv;
- väiksemate alaliitude juhid eelistasid võrrelduna suuremate alaliitude juhtidega enam vajaduse printsiibi alampõhimõtteid;
- ei täheldatud olulisi erinevusi alaliitude presidentide ja juhtide õigluse tajumisel;
- alaliitude juhid olid arvamusel, et USA Olümpiakomitee hindab edu Olümpial ning jätkab ressursside jaotamist endiselt võidetud medalite arvust lähtudes.

USA spordialaliidud kardavad, et USA Olümpiakomitee ei arvesta asjaoluga, et sportliku edu saavutamiseks on oluline kandepinna olemasolu, mis on saavutatav vaid läbi elanike füüsilise aktiivsuse, spordis osalemise ja isiklike eesmärkide püstitamise (Dittmore *et al.* 2009: 449). Eelpool kirjeldatud uuringud käsitlesid tippspordi rahastamist. Samas on laste- ja noortesporti rahade jaotamisel mõeldamatu võtta aluseks eelkõige saavutused, kuna on teada, et laste arenemiskiirused on erinevad.

Pigem on noortesporti toetamisel põhjendatud lähtumine vajaduse või võrdsuse printsiibist. Kuna aga spordialadega seotud kulud baasidele ja varustusele on erinevad, siis tuleks laste- ja noortesporti rahastamisel tugineda esmalt vajaduste printsiibile.

1.2 Spordi rahastamise mudelid Euroopas ja maailmas

Maailmas on suurusjärgus 200 riiki, kes kõik erinevad üksteisest. Olgu nendeks erinevusteks religioon, kliima või riigikord. Selge on see, et ka spordi rahastamisele saab läheneda erinevalt. Optimaalset spordi rahastamise mudelit ei ole olemas ning lähtuda tuleb kohalikest eripäradest.

Spordi poolt täidetavate funktsioonide keerukuse ja rohkuse tõttu on spordi rahastamise valdkond problemaatiline kõigis riikides, hoolimata selle arengutasemest, kuna see puudutab kogu elanikkonda. Probleem avaldub, kuna sporti, või vähemasti selle mõningaid segmente, peetakse avalikuks hüviseks. Sportimisvõimaluste pakkumine on üks võimalus, kuidas indiviidi, ja seeläbi terve kogukonna, heaolu taset tõsta. Avalike hüviste pakkumisel ei saa riik toetuda ainult eraettevõtlusele, sest on tõenäoline, et erasektori poolt pakutava teenuse kvaliteet jääks turumajanduse tingimustes alla sotsiaalse optimaalse taseme ning turu iseeneslik regulatsioon ei toimiks. Riigil tuleb sporditegevust toetada, kas ise, või delegeerida kohustus kohalikele omavalitsustele, tagades sealjuures vajaduste rahuldamiseks piisava rahastamise. (Skoric *et al.* 2011: 181)

Küllaltki adekvaatse pildi riigi majandusliku olukorra mõjust spordile annab ka võime korraldada rahvusvahelisi võistlusi. Umbes 30 arenenud riiki korraldavad ligikaudu 95% kõigist aastas toimuvatest rahvusvahelistest spordivõistlustest. Ülejäänud maailm, umbes 170 vähem arenenud maad, võõrustavad umbes 5% suurtest spordivõistlustest. (Sommer *et al.* 2004: 15)

Enamik majandusanalüüse spordi ja majanduse vahekordadest näitab kurba tõsiasja – mida mahajäänum on riik majanduslikult, seda vähem on seal spordirajatisi, seda nõrgem on seal spordi finantseerimine ning selle tulemusena tegeletakse ka liikumis- harrastusega vähem. Spordi rahastamisel on selle eesmärgipärase arendamise seisu-

kohalt väga olulise tähtsusega rahajaotuse skeemid - põhimõtted, kriteeriumid ja alajaotused kuidas raha tegijateni jõuab. On oluline, et kogu spordi arengule adekvaatsed rahajaotuse skeemid peavad olema välja töötatud nii üleriigilise, kohaliku kui ka klubi tasandi jaoks. (Sommer *et al.* 2004: 15)

Spordi ja liikumisharrastuse rahastamine ja rahaline toetamine toimib erinevate allikate kaudu. Riigi keskvõimult ja kohalike omavalitsuste eelarvetest tulevad summad moodustavad avaliku sektori rahavoo. Erasektori rahavood kujunevad läbi liikmemaksude, treeningtasude, vabatahtliku töö, ettevõtete annetuste, firmaspordi, sponsorluse jms.

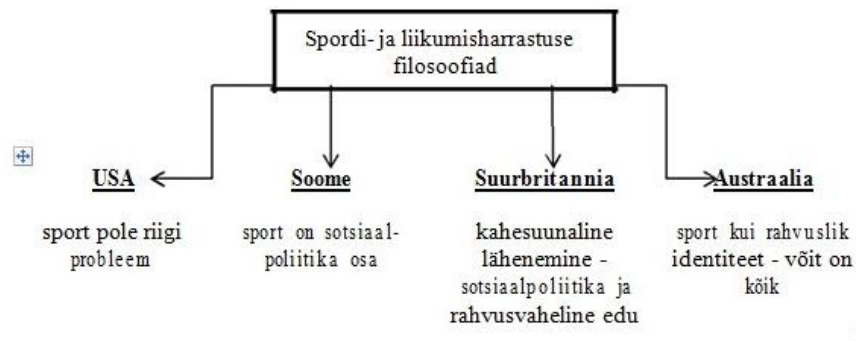
Totalitaarsetes ühiskondades rahastatakse sporti peaaesjalikult riigi vahenditest, suuresti oma režiimi "õitsengu" demonstreerimiseks ja huvitatud ollakse eelkõige tipp-saavutustest ning loomulikult eraldatakse soovitu saamiseks vajalikud rahalised ressursid. Seda tehti edukalt nii Nõukogude Liidus kui ka Saksa Demokraatlikus Vabariigis. (Sommer *et al.* 2004: 12)

Euroopa Spordi Harta artikkel 12 ütleb: "Käesoleva harta eesmärkide täitmiseks tuleb avaliku sektori vahenditest (keskvalitsuse, regiooni ja kohaliku omavalitsuse tasandil) eraldada piisaval hulgal toetusi ja ressursse. Soodustada tuleb avaliku sektori ja erasektori ühist osalust spordi rahalises toetamises, samuti spordisektori tegevust arenguks vajalike ressursside hankimisel". (Euroopa Spordi ... 1992)

Riigi ja erasektori vahel on kolmas sektor, kes panustab sporti eelkõige vabatahtliku töö kaudu, teisalt aga hangib ka vahendeid kulude katmiseks (Sommer *et al.* 2004: 80). Spordi ressurssidest rääkides on üheks oluliseks temaatikaks vabatahtlik töö. Vabatahtlike töö sporti suunatud ressurssidest on tähtsaimaks vabatahtlike sporti panustatud aeg, mille rahalist väärtust on keeruline välja arvutada. (Nichols *et al.* 1998: 121)

Regulaarselt spordiga tegelevate inimeste osakaal varieerub Euroopas riigiti. Sportimise määr on üle keskmise Skandinaaviamaades ning madalam Lõuna- ja Ida-Euroopa riikides. Järgneval joonisel 2 on kujutatud neli riiki, kelle nägemused spordi rahastamise

kohta on väga erinevad. Juba nendele põhimõtetele peale vaadates on võimalik eeldada, milline on neis riikides avaliku sektori osakaal kogu sporti suunatavatest rahavoogudest.

Joonis 2. Erinevad spordi- ja liikumisharrastuse filosoofiad. (Sommer *et al.* 2004: 78)

Euroopa spordimudel on püramiidikujuline. Püramiidi alumise osa moodustab massisport, mille toimimine on võimalik üksnes tänu vabatahtlike hulgale. Ülemisse osasse kuulub tippспорт. Saadaolevate andmete kohaselt lähevad televisiooni ülekannete õigustest teenitavad ja ettevõtete sponsorrahadest sporti suunatavad rahad 90% ulatuses tippspordile ning massisportile jääb seetõttu vaid 10%. Lisaks omab erinevate spordialade rahastamisele tugevat mõju ka meedia. (Andreff *et al.* 2009: 1)

Üldiselt saab Euroopas eristada kolme peamist rahastamise mudelit koos kolme erandiga, võttes arvesse riiklikku rahastamise taset ja harrastajate määra (Montel, Waelbroeck-Rocha 2010: 32-37):

- Põhja-Euroopa mudel (Skandinaavia, Saksamaa, Holland);
- Lõuna-Euroopa mudel (Itaalia, Portugal, Hispaania);
- Ida-Euroopa mudel;
- Suurbritannia mudel;
- Prantsusmaa mudel;
- Tšehhi mudel.

Andreff ja Nys eristavad lisaks ka Lääne-Euroopa mudelit, mis vastandub Ameerika mudelile. Lääne-Euroopa rahastamismudeli järgi on eraisikutelt laekuvate rahade osakaal eriti suur nendes riikides, kus on arenenud kõrgel tasemel profisport. Nendeks riikideks on näiteks Saksamaa, Suurbritannia ja Itaalia. Ameerikas on suurimateks

spordi rahastajateks eraettevõtted (televisioon, sponsorlus, eraomandis olevad spordiklubid jne). (Andreff, Nys 1997, viidatud Sommer 2004: 41 vahendusel)

Põhja-Euroopa mudel eristub eelkõige selle poolest, et riigid panustavad suuri summasid massisporti ja infrastruktuuride rajamisse. Oluline roll on ka hasartmängumaksudest ja majapidamistest saadavatel summal. Samuti iseloomustab Põhja-Euroopa mudelit suur vabatahtlike määr. Lõuna-Euroopa mudel näeb ette suuri kulutusi tippspordile, vabatahtlike osakaal sporditegevuse toetamisel on suhteliselt väike. Ida-Euroopa mudelit kirjeldab madal riigipoolne toetus, kusjuures peamiselt rahastatakse alaliite ja tippsporti, vabatahtlike tegevus on minimaalne. (Montel, Waelbroeck-Rocha 2010: 32-37)

Ühendkuningriigi eripäraks on asjaolu, et professionaalne sport toetab omalt poolt massi- ja noortesporti, riigi toetus tuleb suures osas loteriimaksudest. Prantsusmaal iseloomustab keskvalitsuse toetuse suur osakaal ning Tšehhit madal avaliku sektori toetus, kuid samas arenenud vabatahtlik töö. (*Ibid.*: 32-37)

2011. aastal läbi viidud rohujuure tasandi spordi rahastamist käsitlevas uuringus eristatati Euroopas nelja rahastamismudelit ja kaht erandit (Study on ... 2011: 9-11):

- Põhja- ja Lääne-Euroopa mudelisse kuuluvad riigid, kus suur nõudlus peegeldab sotsiaalset kindlustatust. Selle grupi riikides on kõrge osalusmäär (20% elanikkonnast) ja suhteliselt hea rahastamine nii avaliku sektori kui ka erasektori poolt. Rühma kuuluvad Austria, Belgia, Taani, Soome, Saksamaa, Iirimaa, Luksemburg, Madalmaad ja Rootsi. Samuti kuulub sellesse nimistusse Küpros, kus on küll madalam ühiskondliku nõudluse tase, kuid rahastamine toimub sarnaselt teiste sellesse gruppi kuuluvate riikidega. Neis riikides on keskmised leibkonna kulutused madalad mitmel põhjusel: suur avaliku sektori toetuse osakaal, oluline osa on muudel tuludel, kõrge SKP elaniku kohta. Tänu suurele vabatahtlike määrale vähenevad kulud veelgi.
- Vahemeremaade mudel hõlmab riike, kus on madal avaliku sektori toetus. Seega saab väita, et positiivsetele välismõjudele pööratakse vähem tähelepanu kui 1. grupi riikides. Üksikisikud on nõus teenuse eest maksma ning majapidamiste

kulud on võrreldes avaliku sektori kuludega suured. Sellesse rühma kuuluvad Kreeka, Itaalia, Malta ja Hispaania. Vabatahtlike panus on samuti väiksem.

- Vikerkaare mudel hõlmab riike, kus spordisüsteem lagunes 1990. aastatel. Nendes peamiselt Kesk-Euroopa riikides on piiratud nõudlus ning madalad sissetulekud. Sellesse rühma kuuluvad Eesti, Ungari, Läti, Leedu, Portugal, Rumeenia, Slovakkia ja Sloveenia. Majapidamiste panus on suhteliselt madal, nagu ka vabatahtlike määr.
- BCP mudeli nimi viitab sinna kuuluvate riikide, Bulgaaria, Tšehhi ja Poola initsiaalidele. Mingil määral on see mudel sarnane Vikerkaare mudelile, kuid majapidamiste ning avaliku sektori kulutused elaniku kohta on madalamad. Eristavaks omaduseks on asjaolu, et suhteliselt suur osakaal kogutuludest pärineb hasartmängudega seotud teenuste tarbimise pealt tasutud maksudest. Tšehhi paistab silma suure vabatahtlike määra poolest, kuid kulusid kaetakse seal nii riigi vahenditest kui ka teistest allikatest. Poolas ja Bulgaarias on väga olulisel kohal ametiasutuste toetus, mis ületab ka majapidamistelt saadava raha hulka.
- Prantsusmaal on ühiskondlik nõudlus ning kogukulu elaniku kohta sarnased Põhja- ja Lääne-Euroopa riikidega. Erinevus seisneb selles, et keskvalitsuse osakaal on suurem ning majapidamiste osakaal väiksem. See asjaolu näitab, et riiklik pakkumine on suur ning indiviidide valmisolek sportimisse panustamiseks väiksem.
- Suurbritannias on avaliku sektori toetus madalam kui kusagil mujal. Leibkonnad kannavad päris suuri kulusid, mis näitab inimeste teadlikkust spordi kasulikkuse kohta. Samas avaldub suhteliselt madal avaliku sektori toetus madalamas osalemise määras.

Järgnevas tabelis 1 on esitatud spordi tulude kujunemine erinevates Euroopa riikides 2005. aastal. Nagu eespool mainitud, on kõigi riikide spordi finantseerimise struktuur erinev. Vaadeldud 13 riigi seas paistab Eesti silma kui riik, kus majapidamiste osakaal on rahavoo kujunemisel kõige väiksem. Ühtlasi on ettevõtete osakaal (37,7%) vaatluse all olnud riikide seas Sloveenia (46,6%) järel suuruselt teine. Samas tuleb siinkohal arvestada, et andmed pärinevad 2005. aastast ning süsteem võib olla aja jooksul

muutunud. Lisaks tuleb arvestada erineval kujul esitatud andmete töötlemisest tulenevate võimalike ebatäpsustega.

Tabel 1. Spordi finantseerimise struktuur Euroopa riikides 2005. aastal.

riik	maja- pidamised (%)	ette- võtted (%)	kesk- valitsus (%)	kohalik omavalitsus (%)	erasektor (%)	avalik sektor (%)
Saksamaa	76,5	7,6	0,6	15,3	84,1	15,9
Bulgaaria	19,4	3,2	34,7	42,7	22,6	77,4
Küpros	78,9	1,2	19,8	0,1	80,1	19,9
Eesti	12,6	37,7	13,3	36,4	50,3	49,7
Soome	73,5	2,9	8,7	14,9	76,3	23,7
Prantsusmaa	50	10,3	9,7	30	60,4	39,6
Leedu	20,3	27,1	17,5	35,1	47,4	52,6
Holland	70,8	7,7	11,5	10	78,5	21,5
Portugal	63,2	3,3	6,5	27	66,5	33,5
Ühendkuningriik	80,9	10,5	1,3	7,3	91,4	8,6
Slovakkia	13,8	13,8	16,7	55,7	27,7	72,3
Sloveenia	17,9	46,6	10,4	25,1	64,5	35,5
Rootsi	70,6	12,1	4,3	13	82,7	17,3

Allikas: (Skoric *et al.* 2011: 183)

Tšehhis aastatel 2005-2008 läbi viidud uuringu tulemustest selgub, et sealsete spordiklubide peamisteks tuluallikateks on tulud klubi enda majandustegevusest ja avaliku sektorilt saadavad toetused. Lisaks sellele ilmnes seos klubi suuruse ning rahastamise struktuuri vahel. Nimelt, väikestes ja keskmise suurusega klubides on riigi poolt saadavate toetuste osakaal kogutuludest väiksem kui suurtes klubides. Samas on suhteliselt tähtsamad annetused – 15,04%, mis võib tähendada, et suhtlemine sponsoritega on personaalsem ning seeläbi on ka neilt saadavate annetuste hulk stabiilsem. (Haltofova, Fiala 2009: 237)

Euroopa spordi rahastamise privatiseerimine on suures osas tingitud leibkondade tarbimisest ning märksa vähemal määral ettevõtete panusest. Seega on leibkondade kulutused suurimaks tuluallikas, millele järgneb rahastamine kohalike omavalitsuste

poolt. Võrreldes nende kahe allikaga jääb keskvalitsuse eelarvest ja ettevõtlusest laekuvate summade osakaal sageli üsna väikeseks. (Andreff, Nys 1997, viidatud Sommer *et al.* 2004: 27 vahendusel)

Ühelt poolt toetab avalik sektor sporti, samas saab ta spordivaldkonnast laekuvatest maksudest tulu. Sarnaselt sponsoreerivad spordikaupu tootvad ettevõtted sporti, kuid teisalt teenivad nad sporditarvete müügist harrastajatele suuri summasid. (Sommer *et al.* 2004: 80)

Valitsusepoolne rahastamine on tugevalt meedia poolt mõjutatud. Näiteks Prantsusmaal läheb ligi 60% toetussummast kindlatele kõrgel tasemel olevatele spordialadele, või siis spordialaliitudele, kuhu need alad kuuluvad. Mõlemal juhul jõuab suurem osa rahast lõpuks kõrgeimal tasemel harrastajateni. Sellise teguviisi vastuolulisus seisneb asjaolus, et valitsused propageerivad ja reklaamivad harrastusspordi tähtsust terve eluviisi osana, kuid samas liigub enamus rahast ikkagi tippspordi käsutusse. (Andreff *et al.* 2009: 1)

Kuigi spordiorganisatsioonide esmane eesmärk on tagada igaühele võrdsed võimalused tegeleda spordi ja kehakultuuriga, siis tegelikult on see võimalik ainult tänu avalikule sektorile. Erasektor üksi, ilma avaliku sektorita, ei ole suuteline spordirajatise rajama ega hiljem üleval pidama. (Skoric *et al.* 2011: 186)

Rahvaspordi treeningud tuginevad suures osas vabatahtlikule algatusele ning vajalikud kulutused kaetakse kohaliku omavalitsuse ja harrastajate endi vahenditest. Kohalike omavalitsuste roll on suhteliselt piiratud – tegutsetakse valitsuse poolt kehtestatud eeskirjade piires ning nende peamiseks ülesandeks on olemasolevate vahendite ümberjagamine võimalikult kasulikul viisil. Samas on selge, et ümberjaotatavad summad ei ole piisavad tasandamiseks vahet nn. rikaste ja vaeste spordialade vahel. (Andreff *et al.* 2009: 1)

Klubide rahastamises toimunud muutused Euroopas on kõige vähem mõjutanud amatöörspordi. Amatöörspordiklubi sissetulekud peegeldavad selle põhieesmärki, milleks on koondada liikmeid, kes on huvitatud spordiga tegelemisest. Klubi eesmärk on inimestele puhkusevõimaluste loomine ja noorte sportlaste arendamine. Nende klubide majandusliku toimetuleku aluseks on peamiselt liikmemaksud ja eraisikute

annetused.

Sõltuvalt spordisündmuste tasemest, kust klubi osa võtab, võib amatöörkлубi teenida tulu ka piletimüügist. Piletimüügi osakaal tuludes võib kasvada märkimisväärselt, kui klubi esindusvõistkond osaleb kõrgliigas. (Sommer *et al.* 2004: 36)

Spordi rahastamise stabiliseerimise tagamisel oleks üheks võimalikuks lahenduseks majapidamiste suurem kaasamine rahvaspordi ja spordiühenduste toetamisse. Vastutasuks saaksid spordiorganisatsioonid end taaselustada, uuendades pakutavate teenuste valikut ja kvaliteeti, mis peaks stimuleerima seni passiivset osa rahvast aktiivsemalt spordiga tegelema. Alternatiiviks oleks riiklik reguleerimine. Näiteks olukord, kus osa spordikaupade ja –teenuste pealt teenitud käibemaksust suunatakse täiendavalt spordiorganisatsioonidele. (Andreff *et al.* 2009: 2)

Täiendav riigipoolne toetus võiks hõlmata vähemasti selliseid perioode, mil majandus on kriisis. Täiendava toetuse eesmärk oleks elustada spordisektorit, pakkudes sealjuures inimestele tööd läbi spordirajatiste ja infrastruktuuri uuendamise ning ühtlasi kaasata suuremat hulka inimesi spordiga tegelema. Lisaks oleks üheks võimaluseks, kuidas erasektorit kaasata, maksusoodustuste pakkumine kohalikku sporti investeerivatele ettevõtetele ja üksikisikutele. (*Ibid.*: 2)

Teine meede on seotud üldise spordi juhtimisega, nimelt sellega, et kohalike omavalitsuste roll riiklikul tasandil sporti puudutavate otsuste tegemisel on pea olematu. Võib arvata, et kohalike omavalitsuste senisest suurem kaasamine üleriigiliste spordipoliitikat puudutavate otsuste tegemisse aitaks spordi rahastamist efektiivsemaks muuta. (Andreff *et al.* 2009: 3)

Teoreetiliselt on lahendused lihtsad, kuid tegelikkuses ei pruugi need oma eesmärgi täita. Majapidamiste suurem kaasamine spordi toetamisse on võimalik ainult kõrge elatustasemega riikides, vaesemates maades vähendaks see harrastajate arvu veelgi, kuna tegemist ei ole esmavajadusega. Kriisi ajal maksusoodustuste pakkumine on samuti riskantne, kuna tõenäoliselt sooviksid sarnaseid soodustusi ka kunstnike-, muusikute- jms ühendid. Parimaks ja kõige reaalsemaks lahenduseks oleks kohalike omavalitsuste, kes teavad oma haldusala nõudlusi ja vajadusi, suurem kaasamine spordi

rahastamise süsteemi kujundamisesse.

1.3 Spordisektori toetamise vajalikkus avaliku sektori poolt

Paljud majandusteadlased usuvad, et eraettevõtete tegutsemine vabal turul on kõige efektiivsem võimalus spordiga seotud teenuste ja toodete pakkumiseks. Siinkohal tekib küsimus, et miks siis pakuvad sporditeenuseid ka riik ja kohalikud organisatsioonid? Kusjuures, ühes äärmuses on teadlased, kes usuvad, et riik peaks reguleerima paljusid tegevusi, samas kui teine äärmus väidab, et riik peaks võtma vaid minimaalset vastutust.

Üks majanduslik seisukoht on, et vabal turul tegutsevad eraettevõtjad suudavad alati pakkuda teenuseid ja kaupu efektiivsemalt kui riik. Eraettevõtja toodab kaupu ja teenuseid, mille järgi on nõudlus. Osapooled teevad „kaupa“ ning mõlemad osapooled võidavad sellest tehingust. Kui üks osapooltest ei ole tingimustega rahul, siis jääb tehing ära. Toote või teenusega seotud kulud katab see, kes saab selle toote või teenuse tarbimisest kasu. Kuna spordi tarbimisest saavad kasu need, kes sporti teevad, peaksid nemad kandma ka kulud. Kui spordi korraldamisesse sekkub ka riik, tekib juurde täiendavaid probleeme. (Eschenfelder, Li 2007: 86)

Alates 19. sajandi lõpust on peetud riigi sekkumist turgude toimimisse oluliseks olukordades, kus turumehhanism ei toimi. Walsh läheneb probleemile selliselt: „riigi poolt loodud sportimisvõimaluste loomine võib suurendada ühiskonna heaolu, kui erasektori poolt riigile laekunud ressursside kasutamisest saadav tulu on suurem kui see oleks valitsuse sekkumiseta olukorras“ (Walsh 1986, viidatud Eschenfelder, Li 2007: 87 vahendusel). Sisuliselt, valitsus jaotab ressursse üldsuse kasu silmas pidades. Riiki peetakse parimaks teenuse osutajaks mitmetes valdkondades, üheks neist on sport, järgnevatel põhjustel (Eschenfelder, Li 2007: 87):

- riigi peamine funktsioon on teenindada inimeste vajadusi. Sport pakub kodanikele nii sotsiaalset, füüsilist kui ka vaimset heaolu;
- riik võib teenuste maksustamisel lähtuda kodanike maksevõimest, kuna kõik elanikud ei ole suutelised endale lubama erasektori poolt pakutavaid teenuseid, mis on keskendunud kasumi teenimisele;

- valitsused on pikaajalised organid, vastupidiselt ettevõtetele, mis võivad tekkida ja ka kaduda väga lühikese ajavahemiku jooksul;
- riigil on võime reguleerida maa kasutamist. Valitsus saab ja võib eraldada maad (spordiväljakud);
- riik võib koondada kokku erinevate rühmade ühendused, et maksimeerida kasu.

Majandusteadlased selgitavad valitsusepoolset spordi suunamist välismõjudega. Välismõjud on asjakohased, kui räägime valitsuse poolt teedevõrgu, hariduse, parkide ja tervisespordi korraldamisest. Näiteks, kui isikul ei ole lapsi, siis miks peaks see inimene maksma kinni õppetegevuse. Kui haridus oleks pakutav ainult erasektori ettevõtete poolt, siis ilmselt see inimene koolihariduse andmist ei toetaks. Kui aga küsida, kas see isik saab kasu sellest, et ühiskonnas olevad lapsed on haritud, siis enamik inimesi vastaks jaatavalt. (Keat, Young 1992: 583) Seega, isegi kui see isik ei ole otsene teenuse tarbija, saab ta teenuse pakkumisest kasu.

Kuna isik saab kasu, siis peaks ta aktsepteerima ka kulude katmist. Hariduse näitel: valitsus kogub makse, et toetada koole, kuna haritud ühiskond toob endaga kaasa positiivseid välismõjusid.

Kuid kas sport toob alati kaasa positiivseid välismõjusid? Kui isik ei kasuta kunagi linna korvpalliväljakuid või ei külasta mitte kunagi kohaliku omavalitsuse vahenditest ehitatud staadionil toimuvaid spordivõistlusi, siis miks peaks see inimene toetama taoliste ehitiste rajamist? Positiivsete välismõjude idee viitab sellele, et inimene saab neist investeringutest kasu, kuna läbi nende investeringute kasvab elukvaliteet ning piirkond muutub atraktiivsemaks elukohaks. (Eschenfelder, Li 2007: 88) Paljud omavalitsused on sporditeenuste pakkumise õigustamiseks kasutanud mitmeid erinevaid argumente, järgnevalt neist seisukohtadest lähemalt.

Sport aitab luua meeldivat keskkonda. Kõige soovitatavamate elupaikade hindamisel on sportimisvõimaluste olemasolu üheks väga oluliseks teguriks. Linnad teevad ennast nähtavamaks ning parandavad oma kuvandit. See võib ära tasuda otsese rahalise kasuna, kui linn suudab seeläbi meelitada erinevaid üritusi ning turiste. (Howard, Crompton 1995, viidatud Eschenfelder, Li 2007: 88 vahendusel) Oluline on ka see, et sportimine parandab kogukonnas olevate inimeste tervist (Seeley 1997: 72). Samuti on täheldatud,

et sport hoiab noori tegevuses ning vähendab kulusid, mis on seotud noorte kuritegevusega. Spordi üks peamine roll ongi noortele konstruktiivse tegevuse pakkumine (Sailes 1999: 25).

Paraku esineb ka negatiivseid välismõjusid. Munitsipaal golfiväljak ehitatakse kõigile kasutamiseks ning see võib pakkuda positiivset kasu kogu ühiskonnale. Kuid teisest küljest võib golfiväljak hävitada linnude-loomade elupaigad, põhjustada keskkonna saastumist läbi kemikaalide kasutamise jne. Need negatiivsed efektid mõjutavad kõiki elanikke. (Eschenfelder, Li 2007: 88) Linna jaoks on oluline kaaluda läbi kõik positiivsed ja negatiivsed aspektid ning otsustada selle baasil.

Majandusteadlased teevad vahet avalike- ja erahüvede vahel. Erahüvised toovad kasu vaid neile, kes on valmis selle kasutamise eest maksma ning avalikud hüvised on kõigile kasutamiseks. Professionaalseid spordimeeskondi peetakse heaks avaliku hüvise näiteks. Kui ülikooli jalgpallimeeskond lõpetab hooaja oma riigi parimana, siis saavad sellest kasu ka fännid, kuigi nad ei pruukinud meeskonna edule ise otseselt kaasa aidata. Igatüks saab tunda rõõmu kohaliku meeskonna edust. Teiseks avaliku hüvise omaduseks on see, et paljud inimesed saavad nautida toodet või teenust samal ajal - meeskonna poolehoidjate arv ei ole piiratud. Sama ei saa öelda erahüvise kohta - ainult jooksu-jalanõude kandja ise saab kasu tema jalas olevatest jalanõudest. Seega, kui me räägime välismõjudest, siis me räägime avalikest hüvistest ning haridus ja mitmed sporditegevused on samuti avalikud hüvised. (Eschenfelder, Li 2007: 88)

Erastamine on meede, mida kasutatakse, et saada suuremat erasektori kaasatust riiklikke teenuste pakkumiseks (Auger 1999: 436). On kaks peamist põhjust, miks valitsus on valmis teenuste pakkumist erasektorile korraldamiseks andma, võttes enda kanda mõned vabaturusüsteemiga kaasnevad riskid. Üheks stiimuliks on kindlasti kulude vähendamine ning sissetulekute suurendamine. Samuti on alust arvata, et eraettevõtte suudab tegutseda efektiivsemalt ning kohandada teenuseid operatiivsemalt, ehk siis tänu spetsialiseerumisele peaks eraettevõttel olema antud valdkonnas rohkem kogemusi. (Eschenfelder, Li 2007: 91) Järgnevas tabelis 2 on esitatud erinevate sporditeenuse pakkujaate võrdlus ning nende põhimõttelised erinevused olulistes küsimustes.

Tabel 2. Sporditeenuse pakkujad.

	Valitsus	Kohalik omavalitsus	Erasektor
filosoofia	sport kõigile	sport kogukonnale	rahuldada nõudlust ja pakkuda teenust
ülesanne	panustada kodanike heaolusse	koondada sarnaste huvidega inimesi	teenida kasumit
rahastamine	peamiselt maksudest	liikmemaksud, annetused	erainvesteeringud, osalustasud, meedia
eestvedamine	professionaalne, vabatahtlik	professionaalne, vabatahtlik	professionaalne
kasutamine	kõigile kasutamiseks	sõltuvalt vanusest ja elupaigast	kasutamiseks kõigile, kes maksavad

Allikas: (Eschenfelder, Li 2007: 86); autori koostatud.

Sporditeenuse pakkujad erinevad üksteisest ning nende kõigi eksisteerimine on oluline. Peamiseks erinevuseks kolme teenusepakkuja vahel on asjaolu, et kõik tegutsevad erineva eesmärgi nimel. Riigi huviks on panustada võimalikult paljude kodanike heaolusse, KOV-ide sihiks on sarnaste huvidega inimestele koostegevuse pakkumine ning erasektor osutab teenust kasumi teenimise eesmärgil.

Spordiklubide tulud erinevad erinevatel tasemetel oluliselt. Tippspordi puhul on oluline osa reklaami ning teleülekandeõiguste müügil, rahvaspordi rahastamine toimub peamiselt harrastajate kaudu, kes maksavad avaliku sektori poolt rajatud baaside kasutamise eest renti. Laste- ja noortesporti panustavad ressursse nii lapsevanemad kui ka riik, kuid reklaami ning teleülekandeõiguste osakaal on ilmselt olematu.

On mitmeid põhjusi, miks mitmed tulutekitamise meetodid ei toimi lastespordi tasandil. Rahalised probleemid mis mõjutasid keskkoolisporti kerkisid USA-s esile juba 1990. aastatel, kuid nende probleemidega tegelemine muutus relevantseks 21. sajandil ning eelarvekärped andsid tunda ka ülikoolispordis. Tulude ja kuludega seotud probleemid nii ülikooli- kui ka keskkoolispordis ei ole midagi unikaalset, kuna sama probleemiga seisavad silmitsi ka muud valdkonnad. Tulude ja kulude allikad on sageli erinevates tegevusharudes sarnased. Näiteks tuleb maksta renti ja tööjõukulusid, samas kui tulu teenitakse kaupade või teenuste müügist. (Fried *et al.* 2003: 22)

Järgnevalt on esitatud peamised kuluartiklid, mis ühel tegutseval organisatsioonil tekivad (Bednarik *et al.* 2013: 244):

- tegevuskulud;
- kulud tegevusega seotud teenustele;
- tööjõukulud;
- kulud toetuste maksmisest;
- kulud lootusetutest võlanõuetest;
- muud kulud.

Tegevuskuludeks on kõik kulud, mis on seotud teenuse pakkumisega, näiteks kulud spordivahenditele, aga ka kaudsed tegevuskulud nagu kontorikulud, kulud söögile ja joogile jne. Tegevusega seotud teenuste kuludeks on ruumide rent, osavõtutasud, transpordikulud ja kindlustusmaksed. Stipendiume või ka muid hüvesid võidakse anda parimatele õpilastele heade tulemuste eest, samuti võib ka treenerit heade tulemuste saavutamise korral meeles pidada. Lootusetud võlanõuded võivad tekkida osavõtutasude maksmata jätmisel ja bussiteenust pakkunud bussifirma pankrotti minekul. Muud kulud kätkevad endas näiteks intressikulusid ja erakorralisi kulusid, mis vähendavad tulu.

Järgnevalt on esitatud tüüpilised kulud, mis ühel lapsi treenival asutusel tekivad (Fried *et al.* 2003: 22):

- spordirajatiste remondi- ja hoolduskulud;
- vormide ja varustusega seotud kulud;
- reisi- ja majutuskulud;
- kindlustuskulud;
- kulud kohtunikele;
- rendikulud;
- palgad ja hüvitised;
- reklaamikulud;
- kampaaniakulud;
- kontorikulud.

Kuluallikaid on palju ning kulud on aastate jooksul pidevalt kasvanud. Lapsed ei tegele enam spordiga nii palju kui vanasti ning selle asemel vaatavad nad kodus televiisorit, mängivad videomänge jms. Televiisorid, arvutid ja videomängud on levinud igas majapidamises, kuid sportimist peetakse kulukaks. Peamiste teguritena, miks spordiga tegelevate laste arv vähenenud on nimetatakse ajapuudust ning maksumust. Mitmete spordialade harrastamine nõuab märkimisväärset varustust või tingimusi, mis võivad osutada majapidamiste jaoks liiga suureks kuluallikaks. Kuna üsna tavaline on olukord, kus peres kasvab mitu last, kes sporti harrastavad, siis võivad kulud osutada liiga suureks ning perekondadel tuleb teha valikuid. Rahalised toetused vähemkindlustatud peredele küll eksisteerivad, kuid sageli on nende taotlemine liialt tülikas (keeruline) ning tugi ei jõua tegelike abivajajateni. (Boyle 2013: 1327; Schuler 2013: 7)

Ilma suurte valitsusepoolsete muudatusteta noortespordis, on ka Kanada perede jaoks järjest keerulisem ülesanne toimetulek kallineva (tervisliku) toidu ja sportimistasude tõusuga. Samuti tuleb üleriigiliselt tegeleda vananevate rajatiste, vabatahtlike vähene-mise, noorte vähese sportimishuvi, noortele suunatud spordiprogrammide puudumise ning kasinate tulemustega rahvusvahelisel areenil. (Schuler 2013: 8)

Spordi populariseerimine ja liikumisharjumuse arendamine juba noores eas paneb aluse tervisliku eluviisi säilitamiseks ka vanemas eas. Riik saab panustada rajades haljastus-alasid ning parke, kasutades selleks oma käsutuses olevaid vahendeid. Teine ennetav lahendus on mõtestatud noortespordi arendamine. Füüsiline tegevus ei kätke endas vaid klassikalisi spordialasid ning tähelepanu tuleks pöörata ka sellistele tegevustele nagu sulgpall, golf, *bowling*, tantsutunnid jne. Samuti on leidnud kinnitust tõsiasi, et noorte kuritegevus on suurem piirkondades, kus puudub võimalus tegeleda spordi ja muu huvitegevusega. (Schuler 2013: 9) Noorte õigele teele suunamine on riigi huvides ning seetõttu tuleb pakkuda lastele tegevust ka peale koolipäeva lõppu. Erinevad riigi poolt loodud võimalused huvidega tegelemiseks pakuvad noortele tegevust ning hoiavad neid kuritegevusest eemal.

Viimastel aastatel on uue ja moodsa spordivarustuse hind jõudnud kriitilisele tasemele. Uus varustus ei ole mitte ainult moodsam ja stiilsem, vaid oluline on ka turvalisuse komponent, mis suurendabki varustuse hinda. Kuigi mõned spordialad on juba oma

olemuselt vähem kallid, on ka nende harrastamise maksumus viimasel kümnel aastal oluliselt tõusnud. Samas on tõusnud ka teised kõrvalkulud nagu näiteks kulud transpordile ning palgakulud. Vähetähtsaks ei saa pidada ka vabatahtlike arvu vähenemise mõju. Vaatamata kõigele tuleb sporti rahastada ning teadvustada inimestele füüsilise aktiivsuse olulisust.

2. EESTI SPORDI RAHAVOOGUDE KUJUNEMINE

2.1 Spordi rahastamine Eestis

Käesolevas peatükis kirjeldatakse Eesti spordi rahastamist ning tegelikkusest reaalsema pildi saamiseks esitatakse spordijuhtidega läbi viidud intervjuude peamised seisukohti. Lisaks analüüsitakse Tallinnas tegutsevate laste- ja noortesporti klubide pearahade kujunemist ja kasutamist. Sporti ja liikumisharrastust korraldatakse avaliku sektori institutsioonide ning spordiorganisatsioonide koostöös. Avalik sektor loob iseseisvaks ja organiseeritud sporditegevuseks tingimusi ning spordiorganisatsioonid korraldavad sporditegevust.

Eestis korraldavad sporti ja liikumisharrastust riigi keskvõim, kohaliku omavalitsuse üksused ja spordiorganisatsioonid. Riigi keskvõimu tasandil kuulub sport ja liikumisharrastus peamiselt Kultuuriministeeriumi haldusalasse. Kohalike omavalitsuste ülesandeks on oma territooriumil avalike teenuste kättesaadavuse ja tingimuste loomine huvitegevuseks, sh spordiga tegelemiseks. (Eesti Spordi Kongress 2010: 38) Riigi keskvõimu, kohalike omavalitsuste, spordiorganisatsioonide ja teiste avalik-õiguslike organisatsioonide koostöö edendamiseks on loodud Eesti Spordi Nõukogu. (Eesti Spordi Nõukogu põhimäärus)

Spordi toimimisel omavad tähtsat rolli nii avalik sektor kui ka erasektor, küll aga on erinevad sektoritele seatud ülesanded. Järgnevalt on esitatud avaliku sektori ja erasektori peamised ülesanded sporditegevuse korraldamisel.

Avaliku sektori peamised ülesanded (Eesti Spordi Kongress 2010: 38):

- luua sporti ja liikumisharrastust ning spordiorganisatsioonide tegevust soodustav õigusruum nii üleriigilisel kui kohalikul tasandil;

- planeerida, ehitada ja hoida käigus spordi infrastruktuuri;
- toetada avalikkuse huvides tegutsevad spordiorganisatsioonid;
- tagada erialaspetsialistide koolitamine avalik-õiguslikes ülikoolides;
- tunnustada asjaosalisi valdkonnas saavutatu eest ja ergutada andekaid.

Spordiorganisatsioonide peamised ülesanded (*Ibid.*: 38):

- ühendada huvilisi ja tegutseda ühiste eesmärkide nimel avalikes huvides;
- tegutseda riigi seaduste ja rahvusvahelise spordiliikumise reeglite alusel ausalt ja usaldusväärselt;
- korraldada huvi-, võimete- ja eesmärgikohast sportlikku tegevust, tagades sealjuures tegevuseks tarvilike koolituste läbiviimist ja kutseõppet;
- korraldada avalikke üritusi ja kampaaniaid spordi propageerimiseks;
- tunnustada asjaosalisi saavutatu eest.

Eesti järgib rahvusvahelise spordiliikumise korralduslikke aluseid, mille kohaselt on riigis ainult üks rahvuslik olümpiakomitee, mis on tunnustatud Rahvusvahelise Olümpiakomitee (ROK), riigi keskvoimu ja ainult ühe, sama spordiala ühendava, spordialaliidu poolt. Ühtlasi peab seesama spordialaliit kuuluma rahvusvahelisse spordiliitu ja rahvusliku olümpiakomitee liikmeskonda ning omama riigi keskvoimu tunnustust. Lisaks kohustuvad riigi keskvoim, rahvuslik olümpiakomitee ja spordialaliidud võitlema spordis keelatud ainete ning meetodite kasutamise vastu. (Eesti Spordi Kongress 2010: 39)

1998. aastast alates on spordile suunatud rahavood Eestis pidevalt suurenenud, ületades praeguseks hetkeks kordades 1998. aasta taseme. 2012 aastal oli spordi rahavoo suuruseks EOK ja ekspertarvamustele toetudes 114 miljonit eurot, mis jagunes järgmiselt (Tõnise 2013: 2):

- 1) Riigi keskvoim – 18 miljonit eurot ehk 15,79%;
- 2) Kohalikud omavalitsused – 44 miljonit eurot ehk 38,6%;
- 3) Erasektor ja annetajad – 22 miljonit eurot ehk 19,30%;
- 4) Üksikisikute maksed klubidele – 20 miljonit ehk 17,54%;
- 5) Klubide majandustegevus – 10 miljonit ehk 8,77%.

Eelnevate andmete alusel saab väita, et neist 114-st miljonist eurost tuleb spordile 62

miljonit (54,39%) avalikult sektorilt ja 52 miljonit (45,61%) erasektorilt. Eestis on avaliku sektori ja erasektori panused suhteliselt võrdsed ning rahastamise struktuur sarnaneb Lätile, Leedule ja Iirimaaale, äärmuslikeks näideteks on Ühendkuningriik, kus kogu spordi tuludest 90% pärineb erasektorist, samas kui Bulgaarias on vastav näitaja ainult 18% (Skoric *et al.* 2012: 183).

Avalikus sektoris üleriigiliste allikate poolt sporti suunatud summad on ajavahemikus 1998-2012 suurenenud ligi kolm korda (Tõnise 2013: 3). Avaliku sektori toetuste puhul vajab äramainimist fakt, et toetuse suurus sõltub mitmetest teguritest – üleüldisest majanduslikust olukorrast, maksude laekumisest kui ka poliitilistest otsustest.

Järgnevas tabelis 3 on esitatud aastatel 1998-2012 üleriigiliste allikate kaudu sporti suunatud summad miljonites eurodes.

Tabel 3. Üleriigiliste allikate kaudu sporti suunatud raha miljonites eurodes.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sporti suunatud rahad (mln €)	6,3	9,2	10,3	9,9	14	10,9	12,8	16,9	18,1	18,6	20,9	14,9	14,6	16,5	18

Allikas: (Tõnise 2013: 3).

2012. aastal suunati 18 miljonit eurot spordivaldkonda järgmiste kanalite kaudu (Tõnise 2013: 2):

- Kultuuriministeerium – 11,5 miljonit eurot;
- Haridus- ja Teadusministeerium – 2,0 miljonit eurot;
- Sotsiaalministeerium – 0,4 miljonit eurot;
- Hasartmängumaksu Nõukogu – 2,5 miljonit eurot;
- Kultuurkapital – 1,6 miljonit eurot.

Avalik sektor toetab sporti ka läbi kohalike omavalitsuste. Sealjuures sätestab Spordiseadus, missugused on omavalitsuse kohustused spordi korraldamisel. Vastavalt Spordiseaduse §3. on valla ja linna kohustusteks tema haldusala tegutsevate spordiorganisatsioonide eelarvest toetamise tingimuste, korra ja taotluste vormi loomine.

Samuti toetada eelarveliste vahendite olemasolul oma haldusterritooriumil asuvate spordiorganisatsioonide tööd. Lisaks peab kohalik omavalitsus tagama munitsipaalkoolides tingimused kehalise kasvatus tunde läbiviimiseks ja soodustama spordiharrastust koolides, spordikoolides ning noorte püsilaagrites. (Spordiseadus)

Säte, mille kohaselt peab kohalik omavalitsus sporti toetama vahendite olemasolul võib viia olukorrani, kus mõnes kohalikus omavalitsuses puudub spordi toetamine kohaliku võimu poolt täielikult. Järgnevas tabelis 4 on esitatud spordi rahastamine kohalike omavalitsuste poolt aastate 2004-2012 lõikes miljonites eurodes.

Tabel 4. Kohalike omavalitsuste poolt sporti suunatud rahavood aastatel 2004-2012.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sporti suunatud rahad (mln €)	36,9	46,2	53,5	49,8	62,4	48,9	40,7	43,7	44,3
% KOV-ide eelarvest	4,26	4,32	4,5	3,76	4,58	3,85	3,28	3,44	3,23

Allikas: (Tõnise 2013: 3)

Tabelist 4 on näha, et spordi toetamine kohalike omavalitsuste poolt on olnud aastate lõikes pidevas muutuses, tulenevalt üleüldisest majanduse olukorrast. Samuti on olnud muutuvaks suuruseks spordikulutuste osakaal kohaliku omavalitsuse eelarvest. 2012. aastaks on saavutatud absoluutsummas enam-vähem sama suur summa, kui oli kasutada 2005. aastal. Samas, kasutades statistikaameti kodulehel asuvat ostujõu kalkulaatorit, saame tulemuseks, et 46,2 miljonit eurot 2005. aastal vastab 63,7 miljonile eurole aastal 2012, ehk siis spordi valdkonna rahastamine on vähenenud 27,5%.

Eesti spordikoolide ja –klubide sissetulekud kujunevad mitmete rahavoogude summana. Järgmisel leheküljel esitatavas tabelis 5 on autor esitanud peamised spordikoolide ja -klubide sissetuleku-allikad ja väljaminekuartiklid, et näidata milleks raha kulub ning millistest tuludest kulusid kaetakse.

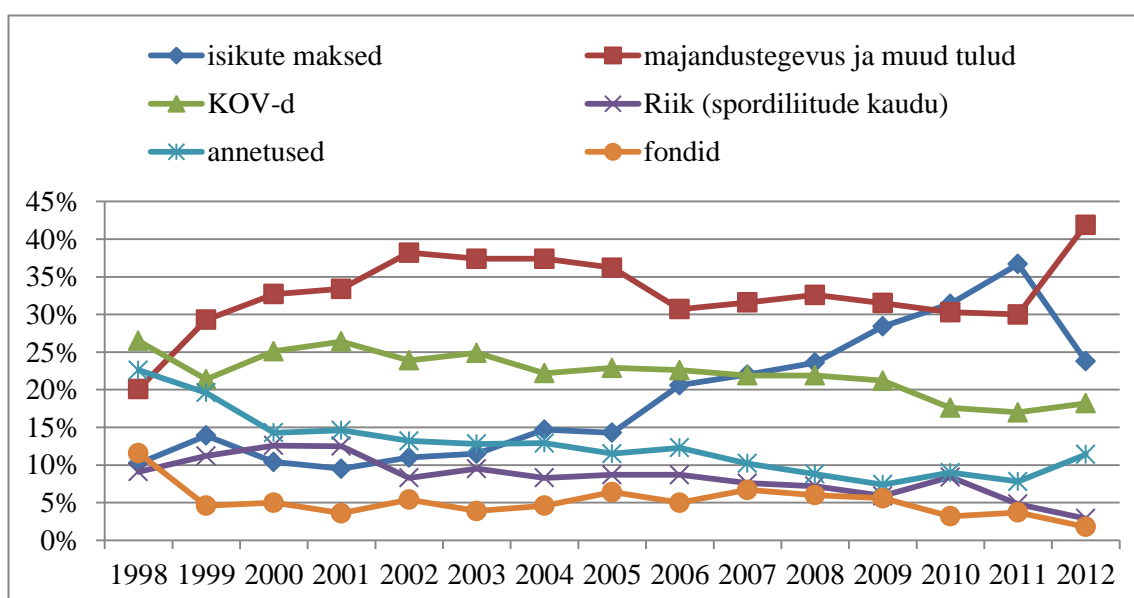
Tabelisse on koondatud peamised spordikoolide ja –klubide tulud ja kulud. Antud tabel ei ole täielik ega absoluutne, kuid autori hinnangul on siin esitatud peamised ning levinuimad kulud.

Tabel 5. Spordikoolide- ja klubide peamised tulud ja kulud.

TULUD	KULUD
Õppemaksud/liikmemaksud	Treenerite tööjõukulud
Kohaliku omavalitsuse toetused	Muud tööjõukulud
Riigi toetused riigieelarvest	Majapidamiskulud
Kapitalide ja fondide toetused	Muud tegevuskulud
Annetused	Muud kulud
Tulud majandustegevusest	Investeeringud põhivarasse
Muud tulud	

Allikas: (Tõnise 2013: 5); autori koostatud.

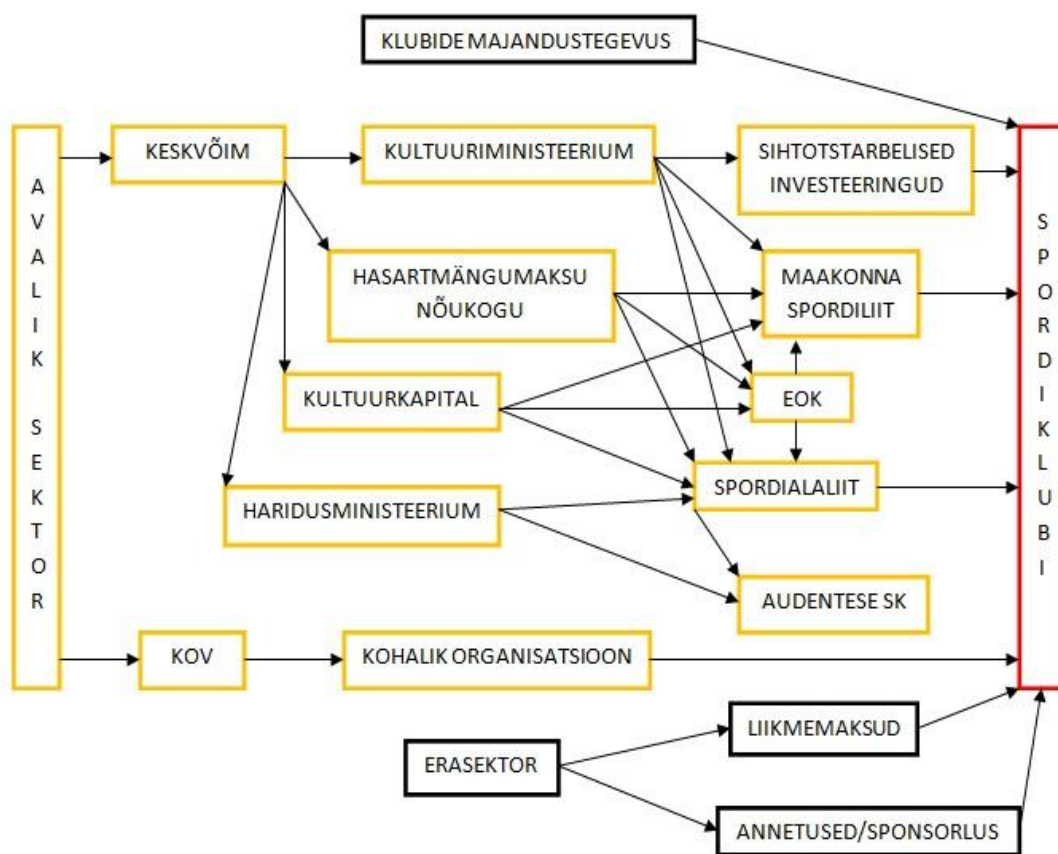
Spordiklubidele suunatud rahadest on erasektorst pärinevad summad aastate 1998 ja 2012 võrdluses suurenenud järgnevalt: liikmete maksed 25,6 korda (522 000 eurot vs. 13 383 000 eurot), annetused 5,5 korda (1 157 000 eurot vs. 6 380 000 eurot) ning klubide majandustegevus 20,6 korda (716 000 eurot vs. 14 775 000 eurot). Riigi toetus spordiklubidele on suurenenud perioodi 1998-2012 jooksul 3,5 korda (464 000 eurot vs. 1 619 000 eurot) ja KOV-de toetus 7,5 korda (1 362 000 eurot vs. 10 210 000 eurot). (Tõnise). Spordiklubide rahastamisallikate osakaalud kogu spordiklubide tuludest aastatel 1998-2012 on esitatud järgneval joonisel 3:

Joonis 3. Spordiklubide rahastamisallikate osakaal. Allikas: (Tõnise 2013: 5); autori koostatud.

Antud joonisel esitatud andmete põhjal saab väita, et erasektori panuse osakaal spordiklubide rahastamisesse on kasvanud rohkem kui avaliku sektori panuse osakaal. Aastate jooksul on järjest olulisemaks muutunud klubi majandustegevusest teenitavad tulud ning liikmete maksed klubile. Selgelt on vähenenud annetuste osakaal ning ka KOV-ide ja riigi toetus. Fondide osakaal on olnud aastate jooksul pidevas muutuses.

Eesti spordis on avaliku sektori poolne raha jagamine killustatud mitmete organisatsioonide vahel. Riigi eelarvest spordiklubide toetuseks ette nähtud raha jõuab klubideni keerulisi teid pidi. Järgneval joonisel 4 on esitatud skemaatiliselt spordiklubi positiivse rahavoo komponendid ning näidatud raha liikumise teed. Erasektori poolt sporti suunatava rahavoo allikad on eristatud musta värviga ning avaliku sektori rahavoo kujunemise komponendid kollase värviga.

Joonis 4. Spordiklubide rahastamise skeem. Allikas: Autori koostatud.

Nagu jooniselt näha, siis on avalikust sektorist pärineva rahavoo kujunemine päris keeruline, kuna summaarne rahavoog tekib kõigi organisatsioonide toetuste summana.

Vastavalt riigieelarvest Kultuuriministeeriumile spordi toetuseks eraldatud vahendite jaotamise korra § 2. liigitatakse sporditoetused järgnevalt spordialaliidu toetus, maakonna spordiliidu toetus, rahvusliku olümpiakomitee toetus, muu spordiorganisatsiooni toetus ja toetus sihtotstarbelisteks programmideks. Kusjuures, Eesti Olümpiakomitee (EOK) rahastab samuti alaliite, ehk siis alaliidud saavad raha nii otse Kultuuriministeeriumi eelarvest kui ka EOK-lt, keda rahastab samuti Kultuuriministeerium. Autori arvutused näitavad, et iga-aastaselt on Kultuuriministeeriumi eelarvest spordile ette nähtud raha osakaal olenevalt aastast vaid 8-10%.

Haridusministeerium saab riigieelarvest raha, et täita riigi tellimust potentsiaalivate noorsportlaste kasvatamiseks, kes õpivad/treenivad Audentese Spordiklubis. Raha jagamine erinevate alade vahel käib ka Audentese Spordiklubis läbi spordialaliitude.

Hasartmängumaksu Nõukogu eelarve suurus on otseses sõltuvuses hasartmängumaksu laekumisest. Hasartmängumaksu Nõukogu aastaeelarveks on 37,4% riigikassasse laekunud hasartmängumaksust ning Kultuurkapitalile kuuluva osa suuruseks on 46%. Hasartmängumaksu aastaeelarvest 31,8% on ette nähtud teadus-, haridus-, laste-, ja noorteprojektide toetamiseks, 22,0% olümpiaettevalmistus-projektide toetamiseks, 10,0% teiste spordiprojektide toetamiseks, 1,7% hasartmängu-sõltuvusega ning pere, meditsiini ja hoolekandega ning vanurite ja puuetega inimestega seotud projektide toetamiseks, 4,0% kultuuriprojektide toetamiseks ning 0,5% Hasartmängumaksu Nõukogu teenindamisega seotud kulude katteks. (Hasartmängumaksu seadus) Seega läheb riigikassasse laekunud hasartmängumaksust spordile 11,97%. Hasartmängumaksu Nõukogu poolne spordi rahastamine on projektipõhine - raha tuleb taotleda läbi projektide kirjutamise.

Kultuurkapitali eelarve suurus on samuti sõltuvuses maksude laekumisest. Täpsemalt moodustub Kultuurkapitali eelarve alkoholi-, tubaka- ja kütuseaktsiisi ning hasartmängumaksu laekumisest. Riigieelarvesse makstud alkoholi- ja tubakaaktsiisist 3,5% kuulub Kultuurkapitalile, sealhulgas seitsmendik 3,5%-st ehk 0,5% Eesti Kultuurkapitali koosseisu kuuluvale kehakultuuri ja spordi sihtkapitalile. Sarnaselt Hasartmängumaksu Nõukogule tuleb raha taotlemiseks kirjutada projekt. (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus)

Hetkel kuulub olümpiakomiteesse 63 alaliitu ning neist rahastatakse 58 tegevust. Nagu jooniselt 5 näha võis, siis toimub spordialaliitude rahastamine erinevatest allikatest. Paljude aastate jooksul on spordialaliitude rahastamine olnud sarnane nii proportsioonide kui ka alade pingerea poolest. 2012. aastal oli kolmele esimesele spordialaliidule (Kergejõustikuliit, Korvpalliliit ja Võrkpalli Liit) makstud toetuste osakaal kogu üleriigilistest avaliku sektori rahastamisallikatest 29,05%. Kuus esimest alaliitu said 44,63%, kümme esimest 60,40% ning viisteist esimest 76,73%. Sarnased osakaalud on olnud aastate 2003 kuni 2012 lõikes enam-vähem sarnased ning erinenud kogu perioodi jooksul vaid mõne protsendi ulatuses. (Tõnise 2013: 4)

Kohalik omavalitsus toetab sporti läbi kohaliku valdkonna eest vastutava organisatsiooni (Tallinnas Spordi- ja Noorsooamet, Tartus Sporditeenistus jne). Omavalitsuste lõikes on toetamise määr, toetuste jagamise kord toetatavate tegevuste nimekiri ja toetuste kasutamise aruandlus erinevad ning toetussumma inimese kohta võib erinevates piirkondades erineda mitmetes kordades. Nendes omavalitsustes, kus tegutsevad munitsipaalspordikoolid toetatakse sporti otse kohaliku omavalitsuse eelarvest. Samuti on oluline siinkohal ära märkida, et kuna 2009. aastal vähenes majanduskriisi tõttu omavalitustele laekuv tulumaksu summa oluliselt, kaotati ära omavalitsuste kohustus toetada sporti ja noorsootööd. Juba 2009. aasta sügisel arutati Riigikogus spordiorganisatsioonide toetamiskohustuse sätte taastamist spordiseaduses. Kuigi esialgu oldi endise olukorra taastamisega päri, jättis kultuuriminister muudatuse kinnitamata.

Erasetori rahavood kujunevad peamiselt liikmemaksudest, klubide majandustegevusest ja annetustest. Lastevanemate poolt laste treeningute eest makstavad tasud on aasta-aastalt kasvanud ning seeläbi on kaetud klubide aina suurenevaid kulusid.

Organiseeritud spordiliikumisele ja selle tegevuse rahastamisele on väga oluline tulumaksuseaduse § 11. „Tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekiri“. Sellesse nimekirja kantakse avalikkuse huvides tegutsevad mittetulundusühingud ja sihtasutused, mida ka laste noorte sporditreeninguid korraldavad spordiklubid on. Nimekirja kuulumine on kasulik, kuna annetades nimekirja kuuluvale spordiklubile, -eltsile või -liidule saab füüsiline isik selle annetuse

oma tulust maha arvata ning seetõttu on tal õigus saada tagasi tulumaksu osa kogu annetatud summast (kuid mitte rohkem kui 5% maksumaksja tulust). Samuti ei maksustata nimekirja kantud klubidele tehtud kingitusi ja annetusi, kui need jäävad piirmäärade piiresse. Lisaks saab tulumaksu soodusnimekirja kantud ühing maksuvabalt vastu võtta ning kinkija anneta ühingule maksuvabalt summa, mis ei ületa 3% annetaja palgafondist ega 10% annetaja eelmise aasta majandusaasta puhaskasumist. (Tulumaksuseadus)

Eesti spordi toetamise süsteem on suhteliselt noor ja veel välja arenemata. Vajalik oleks saavutada teatav stabiilsus spordi rahastamises, kuna tegemist on valdkonnaga, mida tuleb järjepidevalt arendada. Lisaks on autori hinnangul ebaetiline, et laste ja noorte huvitegevust rahastatakse kellegi teise pahedest. Samuti on süsteemi kitsaskohaks asjaolu, et nendelt pahedelt riigikassasse laekuv summa võib aastate lõikes päris palju erineda (aktsiiside laekumine riigikassasse).

2.2 Autori spordijuhtidega läbiviidud intervjuude tulemused

Uurimaks spordijuhtide nägemust ning seisukohti Eesti spordi rahastamise süsteemi kohta, koostas autor kaheistkümnest küsimusest koosneva küsimustiku. Algselt oli plaanis läbi viia neli intervjuud nelja erineva institutsiooni esindajaga, tegelikkuses õnnestus intervjuuerida kaht inimest ning üks inimene vastas küsimustele e-kirja teel. Intervjuud salvestas autor diktofoniga ning tegi hiljem salvestustest üleskirjutused.

Institutsioonideks mida intervjuuerida plaaniti olid Kultuuriministeerium, EOK, Eesti Korvpalliliit ning Tallinna Spordi- ja Noorsooamet. Kultuuriministeeriumi arvamuse küsimine oli autori hinnangul oluline, kuna Kultuuriministeerium on üleriigiline allikas, mille kaudu sporti enim raha suunatakse. Autoril ei õnnestunud intervjuuerida ühtegi Kultuuriministeeriumi töötajat, kuid e-kirja vahendusel vastas küsimustele spordi asekanstler Tõnu Seil. Eesti Olümpiakomiteest õnnestus autoril intervjuuerida organisatsiooni asepresident Toomas Tõniset. Intervjuueritav oli positiivselt üllatunud üliõpilase huvist antud teema vastu. Eesti Korvpalliliidu president Jüri Ratast autoril Ratase ajapuuduse tõttu intervjuuerida ei õnnestunud, kuid intervjuusoovi esitamise

ning soovitud intervjuu läbiviimise aja vahe oli paar nädalat, mistõttu on see heaks kogemuseks töö autorile edaspidiseks – sellised tegevused tuleb võimalikult vara kokku leppida. Tallinna Spordi- ja Noorsooameti küsitlemine oli oluline kahe asjaolu tõttu – Tallinn on Eesti suurim omavalitsus ning töö empiirilises osas analüüsitud arvandmed pärinevad Tallinnas tegutsevatelt laste ja noorte spordiklubidelt. Intervjuu ameti juhataja asetäitja Ain Kiviga oli sisutihe ning Kivi vastused olid põhjalikud ja argumenteeritud.

Küsimused koostas autor lähtuvalt töö teoreetilises osas ning töö teise peatüki esimeses, Eesti spordi rahastamisest rääkivas, alapeatükis käsitletud temaatikale. Enamus küsimusi olid koostatud selliselt, et ei olnud võimalik vastata ühe- kahe lausega ning seeläbi tekkis ka diskussioon. Järgnevas tabelis 6 on esitatud lühidalt Tõnu Seili, Toomas Tõnise ning Ain Kivi vastused autori küsimustele. Küsimustik asub töö lisades (lisa 1).

Tabel 6. Spordijuhtide peamised seisukohad.

teema	Tõnu Seil (kultuuriministeerium)	Toomas Tõnise (EOK)	Ain Kivi (Tallinna Spordi- ja Noorsooamet)
1. Ühtne rahastamis-süsteem kogu Eestis.	ei	ei	ühtsem kui senine
2. Tsentraalne raha jagamine.	riigilt üksustele	riigile prioriteetsed tasemed	riik peab tagama infrastruktuuri
3.1 Regionaalse spordijuhtimine plussid	juhhib kohalik üksus	piirkonnapõhine lähenemine, paindlikkus	piirkonnapõhine lähenemine, kindlad alad
3.2 Regionaalse spordijuhtimise miinused	puuduvad	KOV-d erinevad	prioriteetide küsimus, väljakujunenud alade puudumine
4. Rahastamise süsteemi läbipaistvus.	on läbipaistev	läbipaistvus ei ole probleem	oleks võimalik muuta läbipaistvamaks,
5. Spordi osakaal Kultuuriministeeriumi eelarvest.	pole oluline, millisest institutsioonist raha tuleb	millise ministeeriumi alla tuleks sport liigitada?	võiks olla suurem, kuid ressursid on piiratud
6. KOV-de raha spordile.	KOV on suurim rahastaja	ei kajastu võimlate ehitus - haridusobjekt; baaside madal hind	KOV-ide rahastamine sõltub otsustajate prioriteetidest
7. KOV-del puudub	kohustuse puudumine	riik pidi KOV-de	kui kohustada, siis

kohustus sporti toetada.	ei tähenda, et ei pea toetama	kohustusi vähendama	tuleb eraldada vahendeid
8. Eesti riigi tugi karjääri jooksul.	võiks olla süstemaatilisem, tippsport vajab lisavahendeid	hea (Audentes); keeruline rahastada peale gümnaasiumi lõppu	hea kuni 19. eluaastani
9. Õiglaseim raha jagamise printsiip.	õiglus	õiglus; algselt baasrahastus, hiljem diferentseerida	õiglus; baasraha võrdselt
10. Millal tulemustest lähtumine.	alates U16	oleneb alast, lähtuda treeningetappidest	klubipõhine lähenemine; alapõhine lähenemine; eraldi rühmad
11. Millal tuleb palka maksta.	kui tegemist on töösuhtega, sõltumata lepingu pealkirjast	töö eest tuleb maksta töötasu	maksuvabad on ainult riiklikult määratud stipendiumid
12. Lapsevanemate panuse kasv.	jätkuv trend, ei peaks diferentseerima	jätkuv trend, ei tohi olla nii kiire	nõudluse-pakkumise suhe; toetus peab tagama mõistliku hinna

Allikas: Autori poolt läbi viidud intervjuud; autori koostatud.

Kõik vastanud olid seisukohal, et süsteem ei peaks olema päris ühtne, küll aga peavad olema üheselt arusaadavad rahastamispõhimõtted. Põhiliseks spordi rahastamise reguleerimise aluseks on Spordiseadus ning noortespordi rahastamine on üleriigilisel tasandil ühtne, erinevus tuleb sisse KOV-tasandil. Nimelt, kui riik lisab KOV-idele kohustusi, siis tuleb selleks eraldada ka lisaraha. Ain Kivi tõi selle teema juures välja, et tuleks täpsustada erinevate sektorite rollid ning need mingil kujul fikseerida, hetkel on tegemist vaikimisi kokkulepetega. Kui rollid oleksid kindlalt ja selgelt määratletud, siis oleks ka rahastamise vajalikkus läbipaistvam. Samuti tõi ta välja spordi ja poliitika seotuse, mida peaks üritama vähendada.

Tsentraalse raha jagamise kohta ütlesid vastanud, et teatud institutsioone rahastataksegi otse riigieelarvest, kindlate reeglite alusel. Näiteks on väga kindlalt määratletud alaliitude rahastamine riigieelarvest. Tegevustoetuste maksmisel arvestatakse liidu võimekust, mis sõltub treenerite kategooriatest, harrastajate arvust, tulemustest jne. Noorte edendamiseks on kindlad kriteeriumid, samuti on riik huvitatud rahvusvaheliste võistluste korraldamisest, EAS maksab toetust Olümpia ettevalmistuseks ning oluline osa tuleb riigikassasse laekunud aktsiisidest. Toetust saanud üksuste edasine raha suunamine on juba nende institutsioonide pärusmaa. Nii Ain Kivi kui Toomas Tõnise

rõhutasid siinkohal sõna prioriteet, ehk siis toetatakse neid segmente, mis on riigile primaarsed. Toetus ei ole alati otseselt rahaline, ka seaduste loomine, rajatiste planeerimine ja ehitamine, motiveerimine ja edukamate tunnustamine on mõningad näited toetusest. Sageli ei mõtle inimesed selle peale, kuid toetus omaette on ka rajatiste klubidele alla turuhinna kasutada andmine.

Regionaalse spordijuhtimise kohta arvasid kõik kolm spordijuhti, et positiivne on piirkonnapõhine lähenemine. Piirkonnapõhine lähenemine tähendab seda, et KOV-id on kursis nende haldusalas tegutsevate inimestega. Toomas Tõnise tõigi siinkohal välja ühe spordi omaduse – nimelt on sport küllaltki hästi isereguleeruv. Traditsiooniliste alade ja aktivistide tähtsust rõhutas ka Ain Kivi. Regionaalse spordijuhtimise miinustena toodi välja KOV-ide erinev võimekus ning erinevad prioriteedid. Samas ei saa KOV-ide erinevat panust pahaks panna, kuna otsene kohustus sporti toetada puudub. Kui riik midagi nõuab, siis tuleb selleks raha eraldada, ehk siis tegemist on olukorraga, mille üle võibki vaidlema jääda. Probleemne on ka selline olukord, kus piirkonnas ajalooliselt traditsioonilised alad puuduvad – milliseid alasid sel juhul toetada?

Rahastamise süsteemi läbipaistvust ei pidanud probleemiks nii Tõnu Seil ega ka Toomas Tõnise. Küll aga tõi Tõnise välja praeguse süsteemi head ning halvad küljed. Heade külgedena nimetas ta selle süsteemi „lollikindlust“ ning seda, et erinevatel raha jagajatel on erinev nägemus perspektiivikatest spordialadest, mis tagab stabiilsema rahastuse erinevatele spordialadele ka pikemas perspektiivis. Olukorra kohta, mil raha jagamine koonduks väiksema arvu institutsioonide kätte arvas Tõnise, et see muudaks kogu rahastamise poliitikast haavatavamaks. Ain Kivi leidis, et süsteemi on võimalik läbipaistvamaks muuta, kuid see tähendaks ebapopulaarsete otsuste vastuvõtmist. Valitaks välja prioriteetsed alad ning fikseeritakse ressursid nende toetamiseks. Siinkohal tõi ta välja ka Eesti spordi rahastamise suure murekoha – nimelt kaasatakse liialt vähe erasektorit. Ettevõtted peaksid leidma väljundi, kuidas end läbi klubi turundada. Nii Tõnise kui Kivi nimetasid rahastamise süsteemi peamise puudusena jätkusuutlikkuse puudumist. Diskussiooni käigus jõudis autor mõlema spordijuhiga sellisesse seisu, kus tekkis küsimus: kas spordile ette nähtud kulutuste osakaal riigieelarvest ei võiks olla fikseeritud suhtarv SKP-st?

Kultuuriministeeriumi kaudu suunab riigi keskvalitsus sporti enim raha ning spordi osakaal Kultuuriministeeriumi eelarvest on aastate lõikes 8-10%. Samuti on ka spordiosakonna enda osakaal Kultuuriministeeriumis väga väike – asekancler ja kaks nõunikku. Tõnu Seili seisukoht oli, et protsent ise ei ole mingi näitaja, oluline on valdkonna optimaalne rahastamine ning vajalike projektide toetamine. Ain Kivi tõdes kurba tõsiasja, et loomulikult võiks spordile makstavad toetused suuremad olla, kuid teadagi on ressursid piiratud. Samas nägi ta madalas rahastamises süüd ka spordisektoril endal – tuleks teenust paremini turundada ning selgitada veelgi enam, miks on sportimine kasulik. Arenenud riikide näitel on meil näide olemas, mille toob endaga kaasa rahva vähenenud aktiivsus - tervishoiukulutuste kasvu. Seega, kas ennetada või hakata hiljem tulekahju kustutama? Selge on see, et muudatustega kaasnevad järelmõjud ei ilmne kohe, kuid see on kindlasti arutamist vajav küsimus.

Töö autori väitesse, et KOV-id toetavad sporti napilt ning raha eraldatakse vähe suhtusid intervjuueeritavad erinevalt. Kui Tõnu Seil lükkas autori väite ümber sellega, et KOV-de raha moodustab kogu spordis liikuvast 120 miljonist eurost 44 miljonit ehk 37%, siis Toomas Tõnise ja Ain Kivi kinnitasid, et see on KOV-i otsus, mis sõltub otsustajate prioriteetidest. Spordi toetamise kohustuse puudumise kohta vastasid kõik kolm spordijuhti kui ühest suust: see, et kohustus puudub, ei tähenda, et ei peaks rahastama. Samuti oldi ühel meelel selles, et konkreetse kohustuse panemiseks on vaja rahalist katet.

Riigi tuge andekamate sportlaste toetamisel pidasid intervjuueeritavad heaks kuni gümnaasiumi lõpuni/täisealiseks saamiseni. Noorematele lastele on riikliku õppekava järgi ette nähtud sporditunnid nii lasteaias kui ka koolis. KOV-id toetavad noortesporti ning riik kulutab iga-aastaselt päris suuri summasid Audentese Spordigümnaasiumi ülalpidamisele. Murekoht seisneb selles, et kuidas toetada neid sportlasi, kes ei lähe ülikooli õppima, ei liitu ühegi jõustruktuuri üksusega ega kavatse ka mingit ametit õppida. Taolise olukorra oht seisneb selles, et karjääri lõppedes tuleb leida endistele sportlastele rakendust ning sellise olukorra lahendamiseks hea süsteem puudub.

Kõige õiglasemaks raha jagamise printsiibiks pidasid intervjuueeritud spordijuhid õiglust, kuid kõik rõhutasid sealjuures, et mingisugune baasrahastuse olemasolu on

vajalik. Sealjuures lisas Ain Kivi, et Eesti spordi rahastamine on liialt poliitikakeskne ning tõi taas esile prioriteetsete alade valimise tähtsuse. Printsiipidest pidas ta enimkasutatavaks võrdsust. Kindlat vanust, millest alates tuleks rahade jagamisel tulemusi arvestama hakata välja ei pakutud, kuid räägiti praegustest põhimõtetest ning nii Ain Kivi kui ka Tõnu Seil pidasid suurusjärguks 15.-16. eluaastat. Kultuuriministeerium arvestab rahade jagamisel tulemustega alates U16 vanuseklassist, Tallinnas on lähenemine kogu klubi põhine. Antud vanust võib ka autori arvamuse kohaselt suhteliselt reaalseks pidada, kuna selles vanuses peaksid talendid teiste seast silma paistma ning olema selge, kes jätkab tulevikus pigem harrastaja tasemel ning kes jätkab tippu pürgimist. Toomas Tõnise lähenes küsimusele teisiti ning tema hinnangul tuleks läheneda probleemile alade lõikes erinevalt. Diferentseerima tuleks hakata alates vanusest, mil lastel hakkab tekkima meisterlikkus. Ettevalmistavas- ja treeningetapis tuleks hinnata ka alade kallidust ning spordiala tulemusi ja perspektiivi. Mida etapp edasi, seda vähemaks jääb treeningutel osalevaid lapsi ning vanuse kasvades suureneb ka treeningute arv, ehk siis suurem toetus on õigustatud, kuna suurenevad ka kulud treenija kohta.

Palga-stipendiumi osas vastasid kõik kolm küsitletut, et töö eest tuleb maksta palka, sõltumata lepingu sisust ja pealkirjast. Samas ei ole stipendiumi maksmine välistatud, kuid seda saab teha üksnes õigusaktides olevate reeglite alusel. Ain Kivi lisas siinkohal veel seda, et maksuvaba on ainult riiklikult määratud stipendium. Lisaks oli ta arvamusel, et praegune lähenemine stipendiumite maksmisega seotud probleemile on vale, probleemiga tuleb tegeleda, kuid kui seni vaadati stipendiumite maksmisele töötasuna „läbi sõrmede“, ning tegemist oli justkui avaliku kokkuleppega, siis ühtäkki kõike järsult ning põhjalikult läbi mõtlemata muuta ei ole mõistlik.

Lapsevanemate panuse osatähtsuse kasvu kohta arvasid kõik spordijuhid, et see on jätkuv trend, kuid erinevaid mõtteid tuli kõigilt intervjueeritavatelt. Tõnu Seili arvamus oli, et osamakseid ei peaks sõltuvalt sissetulekust diferentseerima. Toomas Tõnise seisukoht oli, et mingil maal tuleb lapsevanemate osatähtsuse kasvule piir ette ning tempo peaks aeglustuma. Õnneks on klubidel hea praktika osutada teatus olukordades odavamalt teenust. Olgu nendeks olukordadeks näiteks toimetulekuraskused või mitme ühe pere lapse osalemine treeningutel. See on hea tava ning kohustus puudub, samas on

ka klubi enda huvides tõestada, et nad mõtlevad sotsiaalselt ning tegutsevad avalikkuse huvides. Ain Kivi näeb parima lahendusena nõudluse-pakkumise vahekorda. Klubid kujundavad identiteeti ning erinevad sihtrühma poolest ja kui nende treeningutele on nõudlus suur, siis võib tekkida isegi probleem vajaliku arvu treenerite leidmisega. Samas peab olema toetus piisavalt suur, et tagada mõistlik osalemistasu. Soodustingimustel treeninguid pakutakse ka mõningatele Tallinna lastele, kusjuures rakendatakse nii 50% kui ka 100% soodustust.

Spordi rahastamise süsteemi ühtsuse kohta arvasid spordijuhid üldiselt, et päris ühtne ei peaks see olema ning ei saagi olla. KOV-ide rolli spordi arendamisel ei saa alahinnata, kuna neil on selge ülevaade oma haldusalas tegutsevatest spordialade entusiastidest, samuti on piirkondades sageli välja kujunenud traditsioonilised alad. KOV-ide spordi toetamise negatiivseks aspektiks on asjaolu, et erinevates omavalitsustes erineb spordi toetamise tase oluliselt. Tsentraalse spordi rahastamise kohta arvati seda, et kindlasti tuleb toetada prioriteetseid segmente. Sarnaselt teoreetilises osas kirjeldatud uuringule pidasid kõik spordijuhid õiglaseimaks raha jagamise printsiibiks õiglusest lähtumist. Kahjuks ei intervjuueerinud autor ühtegi naissoo esindajat, oleks olnud huvitav teada, kas ka selles olukorras oleks tegelikkus teooriaga kokku läinud. Rahastamise süsteemi läbipaistvuse puudumist üldiselt ei täheldatud ning allikate paljusust põhjendati poliitiliste mõjutuste vähendamisega.

2.3 Laste- ja noorte spordiklubide toetuse kujunemine ja selle kasutamine Tallinna korvpalliklubide näitel aastatel 2009-2013

Tallinnas jagatakse toetust vastavalt Sporditegevuse toetamise korrale. Määrus reguleerib spordiorganisatsioonidele Tallinna linna eelarves ettenähtud vahendite arvelt. Tallinna toetuste jagamise kord on väga põhjalik ning täpselt kirja pandud, samas kui mõnes teises omavalitsuses ei pruugi toetuste saajad ning toetuse suuruste kujunemine nii selged olla. Väiksemates omavalitsustes on sageli ainult mõni üksik spordiklubi ning reeglitest ja koefitsientidest lähtumine ei pruugi anda parimat tulemust.

Tallinna 4-6-aastaste laste, sh puuetega laste, kes tegelevad iluuisutamise, ujumise,

võimlemise ja võistlustantsuga, ja 7-19-aastaste laste ja noorte, sh puuetega laste ja noorte ning püsiva töövõimetusega inimeste, kes on tunnistanud püsivalt töövõimetuks riikliku pensionikindlustuse seaduses sätestatud korras töövõime kaotusega vähemalt 40 protsenti, sporditegevuse korraldamise toetamiseks antava toetuse taotlemise, taotluste läbivaatamise, toetuse andmise ja toetuse kasutamise üle järelevalve teostamise korda. (Tallinna ... 2013: 1)

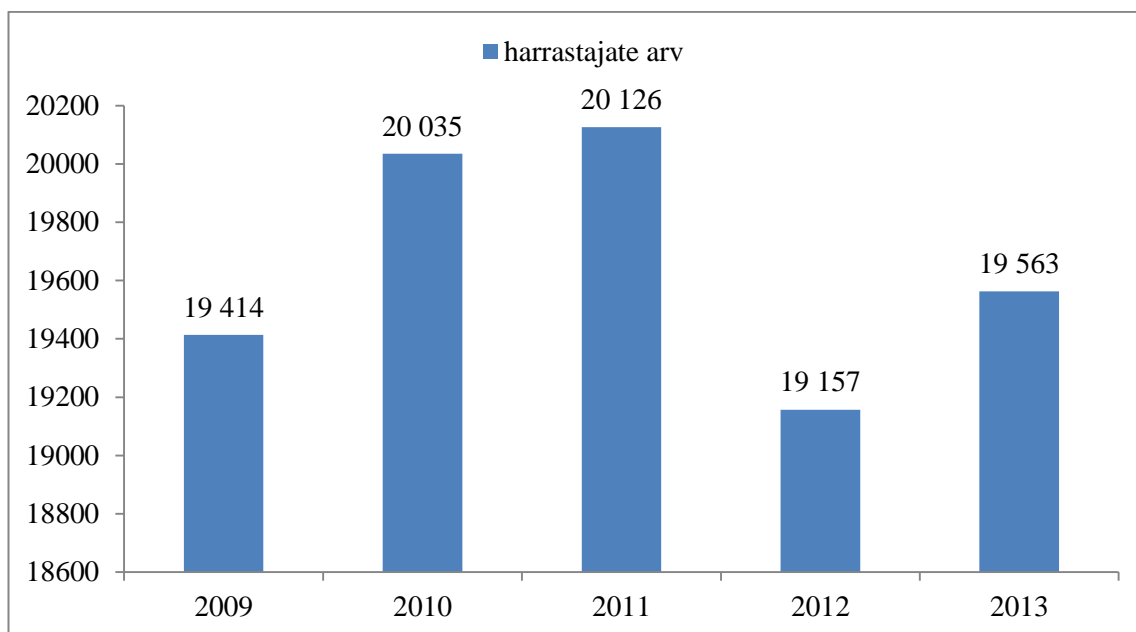
Toetust makstakse üks kord aastas ning see makstakse toetuse saajale välja temaga sõlmitava lepingu alusel. Toetuse andmisel lähtutakse: a) harrastajate arvust ja vanusest, b) spordiala harrastamisega seotud kuludest, c) spordiala eelisarendatavusest, d) spordialaliidu edetabelist, treeneri kvalifikatsioonist ja e) spordiklubi kvaliteedist.

Spordiala koefitsiendi määramisel lähtutakse spordiala harrastamisega seotud kuludest, spordirajatistega seonduvatest kulutustest, majanduslikest ja sotsiaalsetest kaalutlustest ning spordiala kaudselt toetavatest teguritest. (Tallinna ... 2013: 3) Nii on mitme spordiala nagu näiteks kabe, male, *kickbox*-i ja ka orienteerumise ning lauatenise koefitsiendiks 0,7.

Alates 2012. aastast hakati sporditegevuse toetuse määramisel hindama spordiklubi kvaliteeti. Spordiklubi kvaliteedi aluste määramisel lähtutakse järgnevast: a) harrastajate arvust, b) alaliidu Eesti edetabeli kolmandikust, c) klubi suutlikkusest võistlusi korraldada, d) spordiklubi treenerite kvalifikatsioonitasemest ja e) spordiala eelisarendatavate hulka kuuluvusest. Kui spordiklubi on kuni 19-aastaste arvestuses spordialaliidu edetabelis esimesel kohal, siis punkte 1-4 ei kohaldata. (Sporditegevuse toetamine 2011: 3)

Toetuse arvestuslik alus on spordialaliidu edetabel, mis on koostatud taotluse esitamise aastale eelneva kalendriaasta või eelmise hooaja tulemuste põhjal. Edetabel põhineb kuni 19-aastaste (k.a) harrastajate tulemustel, mis on saadud olümpiamängudel, maailmameistrivõistlustel, Euroopa ja Eesti meistrivõistlustel ning muudel spordialaliidu heakskiidetud võistlustel. (Tallinna ... 2013: 4)

Järgneval joonisel 5 on esitatud Tallinna Spordi- ja Noorsooameti poolt toetust saanud harrastajate arv aastatel 2009-2013.

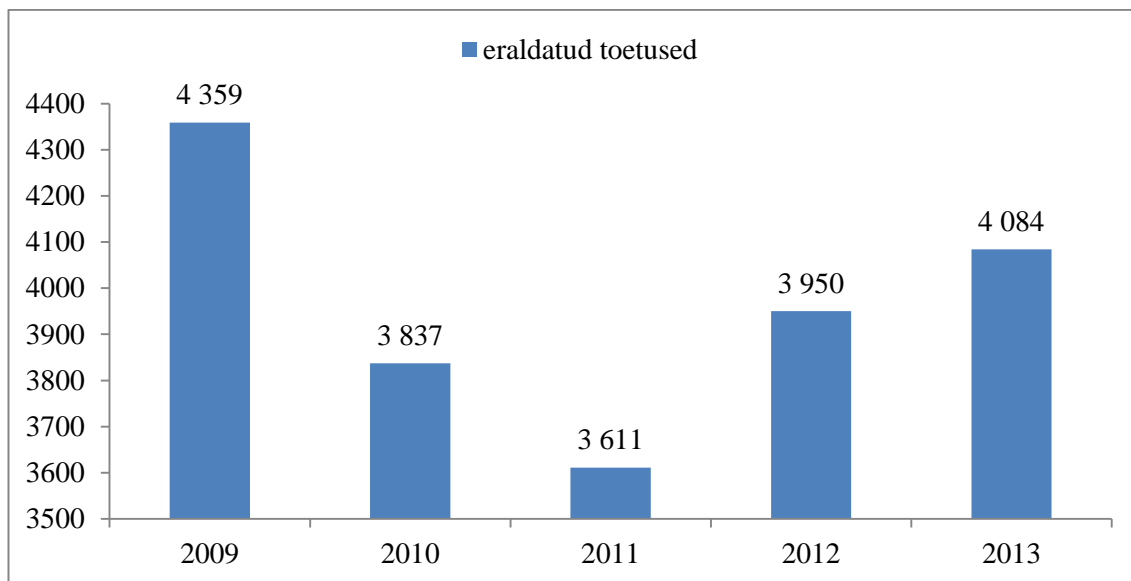

Joonis 5. Tallinna linna poolt toetust saanud harrastajate arv aastatel 2009-2013.

Allikas: Tallinna Spordi- ja Noorsooameti tegevusaruanne 2009-2013; autori koostatud.

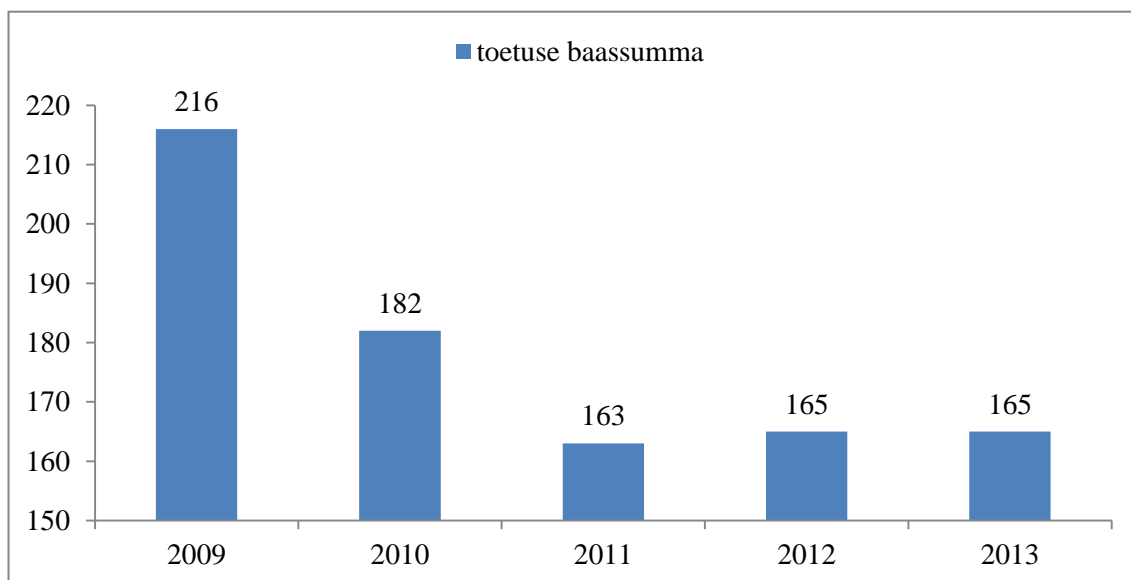
Nagu jooniselt näha, siis 2010 aastal suurenes toetust saanute arv võrreldes aastataguse ajaga 621 inimese võrra (3,20%). Aastal 2011 maksti toetust juba 20126 harrastajale. 2012 langes toetuse saajate arv 969 inimese võrra (4,81%). 2013. aastal suurenes toetust saanute arv taas 406 inimese võrra (2,12%). Üheks objektiivseks põhjuseks, miks toetust saanute arv 2012. aastal vähenes on asjaolu, et alates sellest aastast toetatakse 4-6 aastaste laste treeninguid ainult võimlemises, iluuisutamises, ujumises ja võistluskantsus (Sporditegevuse toetamine: 2).

Vaatamata toetuse saajate arvu suurenemisele 2010. aastal vähenes kogutoetuste summa 522 000 võrra (11,98%). Tendents jätkus 2011. aastal, mil toetust saanud harrastajate arv küll suurenes, kuid toetussumma vähenes veel 226 000 euro võrra (5,90%). 2012. aastal suurenes taas toetusteks makstud summa 339 000 euro võrra (9,39%), hoolimata sellest, et toetust maksti võrreldes eelnevate aastatega vähematele harrastajatele. 2013. aastal kasvas toetusteks ette nähtud summa maht täiendava 134 000 euro võrra, kuid suurenes ka toetatavate arv. Toetusteks eraldatud summad on esitatud joonisel 6.

Joonis 6. Tallinna linna eelarvest sporditegevuse toetuseks eraldatud summad aastatel 2009-2013 (tuh eur). Allikas: Spordi- ja Noorsooameti tegevusaruanne 2009-2013; autori koostatud.

Vaatluse all olevate aastate jooksul muutusid ka toetuse baassummad (summad, millelt arvestatakse koefitsiente). Järgneval joonisel 7 on esitatud toetuste baassummad aastatel 2009-2013.

Joonis 7. Sporditegevuse toetuse baassumma Tallinnas aastatel 2009-2013 (eur/in). Allikas: Sporditegevuse toetuste andmise käskkirjad 2009-2013; autori koostatud.

Erinevate vanusegruppide lõikes on toetuste baassummad erinevad. Mida noorem on laps, seda väiksema raha eest tema sportimist toetatakse. Toetuste baassummad erinevate vanusegruppide lõikes on esitatud tabelis 7.

Tabel 7. Toetuse baassummad erinevate vanusegruppide lõikes aastatel 2009-2013.

Vanusevahemik (a)	Toetussummad (eur)				
	2009	2010	2011	2012	2013
4-6	71,9	36,4	32,6	0	0
7-10	172,6	145,7	130,4	132	132
11-15	215,7	182,1	163	165	165
16-19	280,4	236,8	211,9	214,5	214,5

Allikas: Sporditegevuse toetuste andmise käskkirjad 2009-2013; autori koostatud.

Tabelist on näha, et 4-6 aastastele lastele toetuseks makstud baassummad on aastate jooksul pidevalt vähenenud. 2010. aastal vähenes toetus ligi poole võrra (49,37%), aasta hiljem vähenes toetus veel omakorda 10,44%. Nagu eespool mainitud, siis alates 2012. aastast toetatakse 4-6 aastaste laste sportimist ainult neljal alal: ujumises, võimlemises, võistlustantsus ja iluuisutamises. 7-10 aastaste laste toetussumma on vaadeldava perioodi algusega võrreldes muutunud vähem – 23,52%. 11-15 aastaste vanuserühma 2013. aasta toetussumma moodustab 2009. aasta omast 76,49%. Kõige vanemate toetust saavate laste toetussumma 2013. aastal on samuti ligikaudu kolmveerand, võrrelduna 2009. aasta toetusega. Toetussummad ei ole aastate jooksul kriisieelse tasemeni taastunud, moodustades 2013. aastal ligikaudu 75% 2009. aasta toetuse suurusest. Sisestades 2009. aasta toetussummad Statistikaameti kodulehel olevasse ostujõu kalkulaatori rakendusse, siis ilmneb, et toetussummad oleksid tänases vääringus vastavalt 82, 199, 249 ja 324 eurot. Järelikult moodustavad tänased toetused toonastest toetustest mitte kolmveerand, vaid hoopis ligikaudu kaks kolmandikku.

Sporditoetuse arvestamisel on peale harrastaja vanuse oluline ka spordiklubi asukoht edetabelis. Kui kuni 2011. aastani võeti arvestuse aluseks Tallinna spordiorganisatsioonide paremusjärjestus, siis 2012. aasta sporditegevuse toetuste eraldamisest alates hakati arvestama kogu Eesti spordiorganisatsioonide pingerida. Spordialaliidu poolt koostatud tabel jagatakse Spordi- ja Noorsooameti poolt kolmandikeks, võttes aluseks kõik edetabelis olevad klubid. (Tallinna ... 2011: 5)

Vastavad korvpalliklubide jaoks kehtinud koefitsiendid aastatel 2009-2013 on esitatud järgmises tabelis 8.

Tabel 8. Korvpalliklubide koefitsiendid lähtuvalt edetabeli kolmandikust.

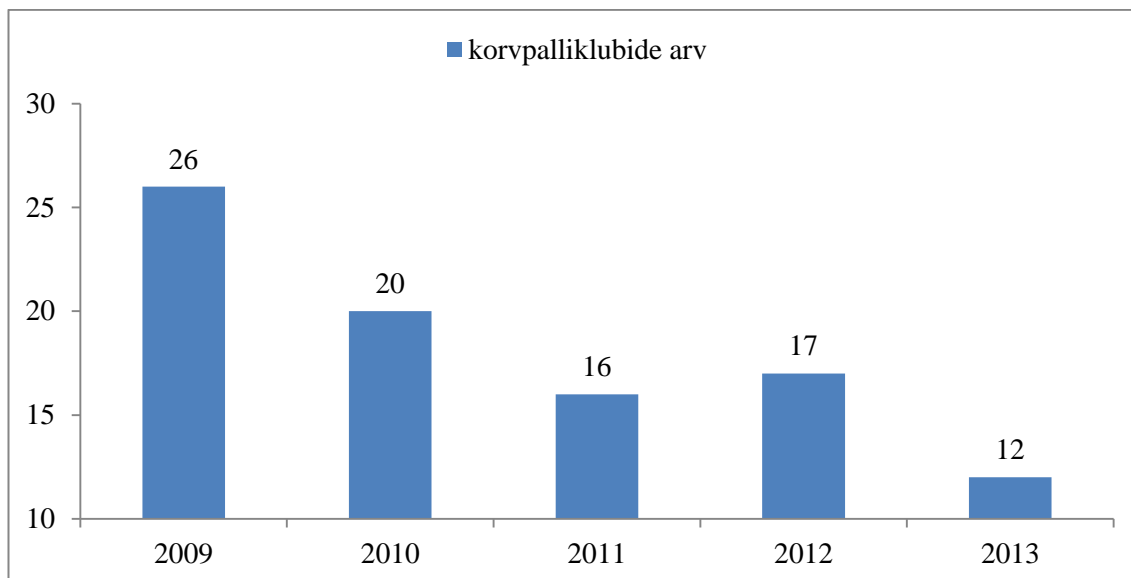
aasta	koefitsiendid erinevate edetabeli kolmandike korral		
	I	II	III
2009	1,143	1	0,7
2010	1,309	1	0,7
2011	1,17	1	0,7
2012	1,043	1	0,5
2013	1,093	1	0,5

Allikas: Sporditegevuse toetuste andmise käskkirjad 2009-2013; autori koostatud.

Tabelist selgub, et spordialaliidu edetabeli esimesse kolmandikku kuulumise tähtsuse osakaal on vähenenud. Edetabeli keskmisesse kolmandikku kuulumine tagab toetuse arvutamisel baaskoefitsiendi 1 ning edetabeli viimasesse kolmandikku kuulumine toob alates 2012. aastast kaasa, võrreldes varasemaga, väiksema toetuse. Kui aga spordiorganisatsioon ei ole spordialaliidu edetabelis või ei osale Eesti meistrivõistlustel, siis on edetabeli koefitsiendiks 0,3 (Sporditegevuse toetamine 2011: 5).

Uuenduste eesmärgiks on soodustada eelisarendatavate alade arengut, mis on laiemal kandepinnal ning kus on juba varasemast tulemusi ette näidata. Otsus teatud alade eelisarendamiseks on mõistetav, kuna kõigi spordialade heal tasemel toetamiseks ei jätku ressursse. Samas tuleks eelisarendatavate alade valiku kriteeriumeid ammendavalt põhjendada.

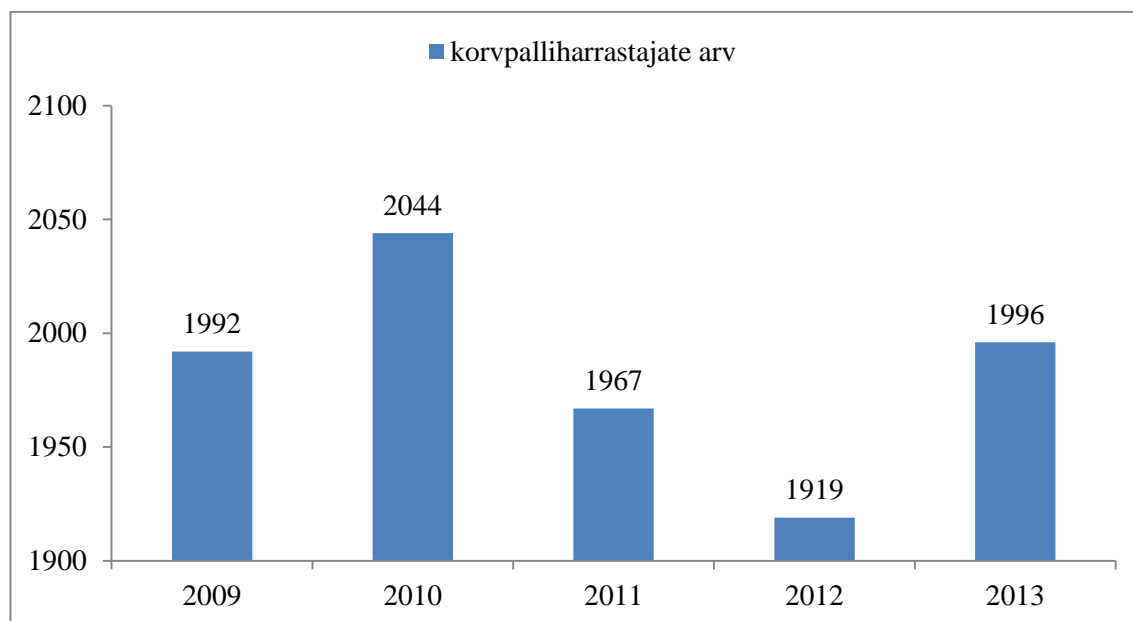
Sporditreeninguid võimaldavate klubide arv on olnud aastate lõikes pidevas muutuses. Osad klubidest on lõpetanud oma tegevuse, liitunud omavahel või otsustanud teiste alade kasuks. Järgneval joonisel on esitatud laste ja noorte korvpallitreeninguid läbiviivate korvpalliklubide arv Tallinnas aastatel 2009-2013.

Joonis 9. Toetust saanud korvpalliklubide arv Tallinnas aastatel 2009-2013. Allikas: Sporditegevuse toetuse andmise käskkirjad 2009-2013; autori koostatud.

Nagu jooniselt selgub, siis on toetust saanud klubide arv aja jooksul vähenenud. Üks põhjustest võib seisneda selles, et alates 2012. aastast 4-6 aastaste laste korvpallitreeninguid ei toetata. Lisaks on mitmedki klubid omavahel liitunud, näiteks 2010. aastal ühinesid Kotree Spordiklubi korvpallurid Spordiklubi Marcus korvpalliosakonnaga. Samuti on osad väiksemad klubid oma tegevuse lõpetanud, näiteks Rahvaspordiklubi Rae ja Rahvaspordiklubi Kuuse, mis lõpetasid tegutsemise pärast 2009. aastat. 2013. aastal oli korvpallihuvilisel lapsel võimalik treeningkohta valida rohkem kui poole vähemate teenust pakkuvate klubide vahel, võrreldes 2009. aasta olukorraga.

Vähenenud klubide arv ei tähenda automaatselt seda, et treeningutega on seotud vähem lapsi. Kui klubide arv on aastate jooksul vähenenud ning 2013. aastal tegutses 12 korvpalliklubi, siis laste arv 1996 oli 70 võrra suurem kui aastal 2012, mil teenust pakkus 17 korvpalliklubi. Järgneval joonisel on esitatud toetust saanud korvpalli-harrastajate arv aastate lõikes.

Joonis 10. Toetust saanud korvpallitreeningutel osalenud laste arv Tallinnas aastatel 2009-2013. Allikas: Sporditegevuse toetamise käskkirjad 2009-2013; autori koostatud.

Nagu jooniselt selgus, olid inimese kohta makstavad baassummad aastate lõikes erinevad. Seega ei ole olukorras, mis 2011 aastal esines, suhteliselt sarnane arv lapsi kui teistel aastatel, kuid toetusteks eraldatud summa oli sel aastal väiksem, mingit vastuolu, kuna baassumma oli sel aastal samuti kõige väiksem.

Tabelis 9 on esitatud Tallinna korvpalliklubide keskmised pearaha suurused. Aritmeetiline keskmine on leitud kogu toetussumma jagamisel kõigi toetust saanud laste arvuga. Kaalutud keskmise leidmiseks jagati klubile makstud pearaha klubi harrastajate arvuga, summeeriti kõigi klubide tulemused ning leiti omakorda nende keskmine tulemus. Ühe ala treeninguid korraldavate klubide keskmise leidmisel arvutati ühe alaga klubide kaalutud keskmine tulemus, mitme alaga klubide keskmise pearaha suuruse leidmiseks arvutati mitme alaga klubide kaalutud keskmiste tulemuste keskmine tulemus. Vaatluse all oleva perioodi aritmeetiline keskmine toetussumma lapse kohta oli 201,02 eurot, kaalutud keskmine tulemus 185,56 eurot, ühe alaga klubide kaalutud keskmine tulemus 191,40 eurot ning mitme alaga klubide kaalutud keskmine tulemus 179,67 eurot. Asjaolu, et kaalutud keskmine tulemus oli väiksem kui aritmeetiline keskmine näitab, et suuremad klubid saavad võrreldes väiksema rahvaarvuga klubidega inimese kohta suuremat toetust. Iseenesest on see loogiline, kuna toetuse kujunemise komponentideks on muuhulgas klubi edukas osalemine võistlustel ja kvaliteet.

Mõlemaid näitajaid on suurema klubi korral kergem saavutada. Samuti võib arvata, et kõrge kvalifikatsiooniga treenerid tegelevad lastega pigem suurte kui väikeste klubide juures.

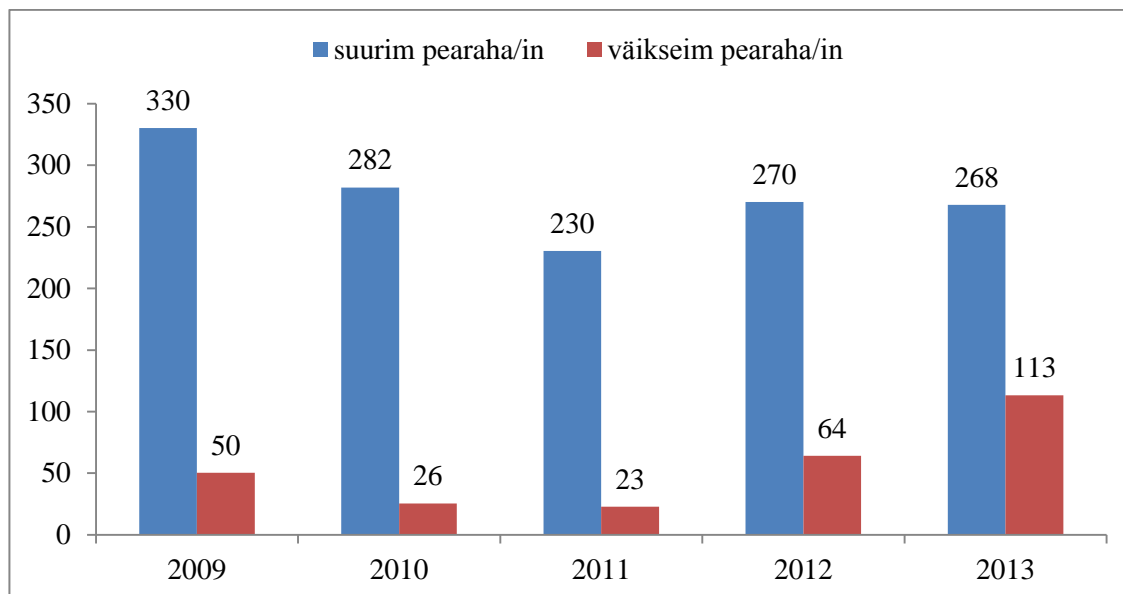
Tabel 9. Tallinna korvpalliklubide keskmiste pearahade suurused 2009-2013.

aasta	aritmeetiline keskmine	kaalutud keskmine	ühe alaga klubide keskmine	mitme alaga klubide keskmine
2009	222,22	211,50	208,55	214,95
2010	190,79	176,14	185,10	165,20
2011	175,24	154,76	172,46	137,07
2012	216,63	194,75	207,84	179,80
2013	200,21	190,65	183,04	201,31

Allikas: Sporditegevuse toetuse andmise käskkirjad 2009-2013; autori arvutused.

Kui ühe alaga klubide kaalutud keskmine tulemus oli võrreldes mitme alaga klubide keskmisega suurem aastatel 2010-2012, siis aastatel 2009 ja 2013 oli olukord vastupidine. Üheks peamiseks mõjutajaks on treenitavate laste vanus. 2009. aastal oli ka korvpallitreeninguid läbiviivate klubide arv vaadeldava perioodi kohta suurim - 26. Oli mitmeid nn projektiklubisid, mis loodi koolide juurde ning kus treenivad lapsed ei osalenud võistlustel, ehk siis neile määratud pearaha suurus oli madalate koefitsientide tõttu suhteliselt väike. See kõik avaldus ka statistikas ning aastatel 2010-2012 oli olukord vastupidine. Alates 2013. aastast pöördus olukord taas. Põhjus seisneb selles, et korvpallitreeninguid läbiviivad mitme alaga spordiklubid – Audentese Spordiklubi, Haaberst Sport Spordiklubi, Nõmme Spordiklubi, Spordiklubi Marcus ning Tallinna Reaalkooli Spordiklubi – on kõik tugeva ajalooga klubid ning seal treenib peale mudilaste ka vanemate vanuseklasside lapsi.

Järgneval joonisel 11 on esitatud ühe korvpalli harrastava lapse kohta toetust saanud summade ekstremaalsed väärtused :

Joonis 11. Tallinna korvpalliklubidele makstud keskmiste pearahade ekstremaalsed väärtused (eur/in). Allikas: Sporditegevuse toetuse andmise käskkirjad 2009-2013; autori arvutused.

2009. aastal erines klubidele makstud keskmine pearaha lapse kohta 280 euro võrra ehk 6,6 korda. Suurimat pearaha maksti Kotree Spordiklubile ning väikseimat pearaha klubile MTÜ Klubi Lastesport. Pooled Kotree Spordiklubi treenijatest kuulusid kõige suuremat pearaha saavasse vanuserühma, samas kui MTÜ Klubi Lastesport tegeles vaid 4-6 aastaste lastega. 2010. aastal sai suurimat pearaha Spordiklubi Marcus, kellega ühines eelmisel aastal suurimat toetust saanud Kotree Spordiklubi, väikseimat toetust sai taas MTÜ Klubi Lastesport. 2011. aastal oli vahe ligikaudu 10 korda ning suurimat pearaha sai Rim Spordiklubi, 23 eurot maksti MTÜ Klubi Lastesport lapse kohta. 2012. aastal vahe suurima ja väikseima pearaha vahel vähenes ning Audenteses Spordiklubi lapse kohta maksti toetust ligikaudu 4,2 korda rohkem kui Tallinna Majaka Spordiklubis treenijale. 2013. aastal oli erinevuseks suurim ja väikseima keskmise pearaha vahel ligikaudu 2,4 korda. Suurimat pearaha maksti Audenteses treenijale ning väikseimat uues klubis – MTÜ KK Tallinn – harjutavale noorele.

Keskmise pearaha suurus muutus aastate 2009-2013 lõikes pidevalt. Üldjoontes saab väita, et alates 2012. aastast kehtima hakanud süsteem eelistab pigem suuremaid klubisid väiksematele, sest toetussumma sõltub treeningutel osalevate laste arvust, treenerite kvalifikatsioonist, spordiala eelisarendatavuse koefitsiendist (mis on enamusel

aladest, k.a korvpallil 1) ning spordialaliidu edetabeli koefitsiendist. Teisalt väärtustatakse suurema võimekusega spordiklubisid ning eraldatakse neile täiendavat toetust, et luua veelgi paremaid tingimusi.

Linnalt toetuse saamiseks tuleb teha mitmeid toiminguid ning täita tingimusi, mis on õigusaktidega reguleeritud. Toetust ei anta, kui taotleja majanduslik olukord on halvenenud ning toetuse sihipärane kasutamine võib olla ohustatud. Majandusliku olukorra halvenemine võib tähendada näiteks võlgnevusi linnaasutusele või maksuvõlgnevusi.

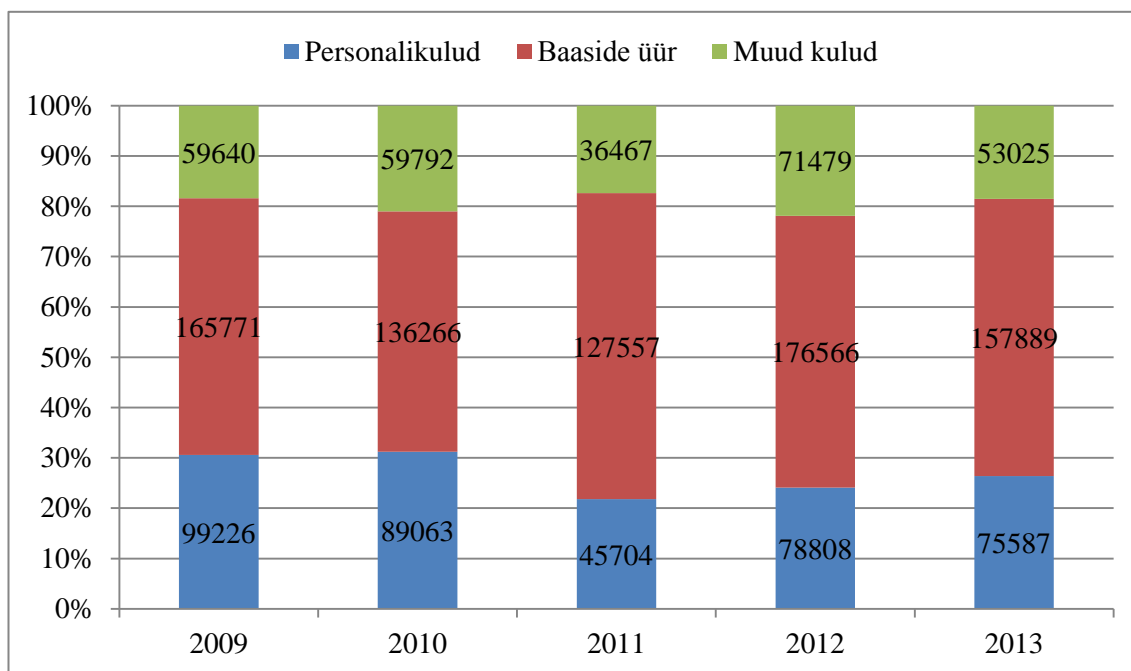
Kui toetuse taotleja vastab kõigile tingimustele, siis on tal õigus toetust saada, küll aga tuleb toetust kasutada sihtotstarbeliselt. Nimelt, toetus on ette nähtud treeneri kutsekvalifikatsiooni II-V tasemega treeneri töötasuks, harrastajate sporditegevusega seotud spordirajatiste ja/või –ehitiste üüri-/rendikuludeks ning kuni 30% ulatuses harrastajate muude sporditegevusega seotud kulude katteks. Muudeks kuludeks on näiteks võistlustel osalemisega seotud kulud, transport, majutus, toitlustus, osavõtutasud, spordiinventari ja –varustuse soetamise kulud ja spordilaagritega seotud kulud. Toetusperioodil kasutamata jäänud toetuse tuleb Spordi- ja Noorsooametile tagastada hiljemalt 10 tööpäeva jooksul pärast aruande esitamise tähtaega. Kui Spordi- ja Noorsooamet tuvastab toetuse mittesihtotstarbelise kasutamise või toetuse kasutamata jätmise, siis on toetuse saajal kohustus 10 tööpäeva jooksul pärast vastavasisulise nõude saamist toetus tagastada. (Tallinna ... 2013: 13)

Spordi- ja Noorsooamet peab toetuse kasutamise kohta aruannet ning toetuse saaja on kohustatud esitama ametile vormikohase aruande koos pangakonto väljavõttega toetuse kasutamise kohta 15. jaanuariks pärast toetusperioodi lõppu. Kui toetuse saajaga lõpetatakse leping toetusperioodi keskel, on toetuse saaja kohustatud esitama vormikohase aruande toetuse kasutamise kohta Spordi- ja Noorsooametile hiljemalt ühe kuu jooksul pärast lepingu lõpetamist. Samuti on Spordi- ja Noorsooameti juhatajal igal ajal õigus nõuda toetuse kasutamisega seotud kuludokumente, kirjalikke seletusi ja vahearuandeid ning määrata aeg nende esitamiseks. (Tallinna ... 2013: 17)

Erinevaid meetodeid klubide liigitamiseks on mitmeid ning üheks võimaluseks on jagada klubid ühe alaga spordiklubideks ja mitme alaga spordiklubideks. Antud töö

seisukohast laste ja noorte treeninguid korraldavateks korvpalliklubideks ning spordiklubideks, kus on võimalik lastel ja noortel tegeleda lisaks korvpallile ka muude aladega. Edasise analüüsi seisukohast on vajalik taoline liigitamine, kuna mitme alaga spordiklubid esitavad oma toetuse kasutamise aruanded kogu klubi kohta. Toetuste jagamisel on täpselt teada, kui palju mingile spordialale raha antakse, kuid selle toetuse kasutamise kohta ei pea klubid detailset aruannet alade kaupa esitama. Omaette probleem on ka selles, et kuidas jagada näiteks halduskulud ja muu tugipersonali palgad erinevate alade vahel. Selle olukorra tõttu on pearahade kasutamise analüüsi kaasatud ainult korvpalliklubid. Pearahasid kasutatakse kolmel otstarbel: personalikulude katmiseks, baaside üüriks ning muude kulutuste (varustuse soetamine, võistlustel osalemine jne) katmiseks. Lisaks moodustavad ühe osa pangakulud, mis on võrreldes muude kuludega marginaalsed.

Järgneval joonisel 12 on esitatud andmed Tallinna linnas tegutsevate korvpalliklubide pearahade kasutamise kohta aastatel 2009-2013.

Joonis 12. Tallinna laste ja noorte treeninguid korraldavate korvpalliklubide pearahade kasutamine aastatel 2009-2013. Allikas: Spordi- ja Noorsooameti aruannete kontrolli väljavõte 2009-2013; autori koostatud.

2009. aastal maksis Spordi- ja Noorsooamet toetustena välja 322 504 eurot, mis jagunes 14 klubi vahel. Toetust saanud klubid kasutasid toetust järgnevalt: 30,77% personalikuludeks, 51,40% baaside üüriks ning 18,49% muudeks kulutusteks. Korvpalliklubi Viimsi ja Tiit Soku Korvpallikool kasutasid toetust täies mahus baaside üüriks, kusjuures kumbki ei tegutsenud Tallinna munitsipaalpinnal, kui 11 klubi 14st kasutasid aasta jooksul linna omandisse kuuluvaid spordibaase ning tasusid selle eest kokku 82713 eurot. Sarnaselt mainitud kahele klubile ei kasutanud ka MTÜ Eurokorvpall toetust personalikulude katmiseks, kuid toetusega kaeti 25,73% ulatuses muid kulusid. Üleüldse, 14st klubist 4 ei kasutaud toetust muude kulude katmiseks, need klubid olid lisaks Korvpalliklubi Viimsile ja Tiit Soku Korvpallikoolile Spordiklubi Vitjaz ning Tallinna Majaka Spordiklubi.

2010. aastal maksti 11 klubile toetustena välja 284 195 eurot. Klubid kasutasid saadud toetusest 31,34% personalikulude katmiseks, 47,95% baaside üüriks ning 21,04% muudeks kulutusteks. Klubide rahade kasutamine on suhteliselt sarnane eelmisele aastal, samuti tegutsevad klubid nagu eelmisel aastal. Toetusega ei katnud personalikulusid 3 klubi – Korvpalliklubi Viimsi, Tiit Soku Korvpallikool ja MTÜ Eurokorvpall. Sarnaselt eelmisele aastale tegutsesid nii Korvpalliklubi Viimsi kui ka Tiit Soku Korvpallikool erapinnal ning kasutasid kogu toetuse spordibaasi üüriks. Ülejäänud sel aastal toetust saanud 9 klubi kasutasid mingil määral ka Tallinnale kuuluvaid spordibaase ning tasusid nende kasutamise eest linnale kokku 68 083 eurot ja neil 9 klubil oli ka muid kulusid, mida kaeti Spordi- ja Noorsoameti poolt makstud pearahadest.

Aastal 2011 toetati 8 klubi tegevust, kellele maksti välja 209 903 eurot, mida kasutati järgmiselt: 21,77% personalikuludeks, 60,77% baaside üüriks ning 17,37% muudeks kuludeks. Klubide rahade kasutamine erines sel aastal läbi baaside üüri osakaalu tõusu, mis ületas 60%, langes muude kulutuste osakaal toetusrahade kasutamisel ning ka personalikulude osakaal. Pooled klubidest – Korvpalliklubi Viimsi, MTÜ Eurokorvpall, Tiit Soku Korvpallikool ja Spordiklubi Lukas Basket toetust personalikulude maksmiseks ei kasutanud. Sarnaselt eelmisele kahele aastale tegutsesid Tiit Soku Korvpallikool ja Korvpalliklubi Viimsi erabaasides ning kasutasid kogu toetuse selle kulutuse katmiseks. Ülejäänud 6 klubi kasutasid vähemalt osaliselt linna spordibaase ja

tasusid selle eest kokku 54 305 eurot ning samad 6 klubi kasutasid toetust ka muude kulutuste katmiseks.

2012. aastal maksti toetustena 8 klubile 327 093 eurot, kes kasutasid sellest 24,09% personalikuludeks, 53,98% baaside üüriks ning 21,85% muudeks kuludeks, mis tähendab, et taas on suurenenud toetuse abil personalikulude ning muude kulude katmine, suhteliselt on vähenenud spordibaaside üürile kulutatav osa toetusest. Taas ei kasutanud kolm klubi – Korvpalliklubi Viimsi, MTÜ Eurokorvpall ning Tiit Soku Korvpallikool toetust personalikulude eest tasumiseks. Linna spordibaase kasutasid kõik klubid peale Tiit Soku Korvpallikooli ning kokku tasuti baaside rendi eest 73 912 eurot. Muude kulude eest maksmiseks kasutasid toetust kõik klubid peale Tiit Soku Korvpallikooli ja Korvpalliklubi Viimsi.

2013. aastal oli toetatavaid klubisid 7 ning toetust kasutati järgnevalt: 25,52% personalikuludeks, 53,32% baaside üüriks ja 17,91% muudeks kuludeks. Nagu ka eelnevatel aastatel, toetust ei kasutanud personalikulude eest maksmiseks Tiit Soku Korvpallikool ja Korvpalliklubi Viimsi, kusjuures Tiit Soku Korvpallikool oli ainus, kes kasutas toetust ainult baasikulude katteks ning ainsa korvpalliklubina ei kasutatud linnale kuuluvaid spordirajatisi. Ülejäänud 6 klubi tasusid linnakassasse rentidena kokku 67 710 eurot.

Üldjoontes oli korvpalli harrastavate laste arv vaadeldava ajaperioodi jooksul suhteliselt stabiilne. Samas kui 2009. aastal oli võimalik korvpalli harrastada 26 klubis, siis 2013. aastal korraldati korvpallitreeninguid 12 spordiklubis. Muudatud, mis jõustus alates 2012. aastast, mille kohaselt hakati hindama spordiklubide kvaliteeti eelistab suuremaid klubisid. Ilmselt on see ka üks põhjus, miks klubide arv vähenenud on. Osad klubid ühendasid jõud, samas kui teised klubid ei näinud tegevuse jätkamisel mõtet või siis uuendati pakutavate alade portfelli. Keskeltläbi oli toetuste kasutamise struktuur kogu vaadeldud perioodi jooksul sarnane. Kuigi toetust on lubatud 30% ulatuses lubatud kasutada muudeks kuludeks, kasutasid klubid kõigil vaatluse all olnud aastatel vähemalt 75% toetusest personalikuludeks ning baaside üüriks. Põhjused on ilmselt erinevad, kui vib arvata, et klubide majanduslik olukord ei olnud piisavalt hea, et muudest allikatest

saadud tuludega tööjõukulusid ning renti tasuda, mistõttu hoiti kokku muude kulude pealt. Ei saa muidugi välistada olukorda, kus muid kulusid lihtsalt ei tehtud piisavalt.

KOKKUVÕTE

Laste- ja noorte spordiklubide rahastamisega seonduv temaatika on muutunud lastevanemate kulutuste pideva suurenemise tõttu järjest aktuaalsemaks. Sporti rahastatakse nii riigieelarvest, KOV-ide eelarvest kui ka erasektorit ning järjest olulisemaks tuluallikaks on kujunenud erasektor. Enim on kasvanud klubide tulud majandustegevusest ning liikmemaksudest. Aastate jooksul on pidevalt suurenenud ka kulud spordivarustusele, rääkimata kaudsetest kuludest nagu transport, majutus ja söök. Lõpmatuseni ei ole erasektori osatähtsuse suurenemine spordiklubide tuludest jätkusuutlik.

Kuigi Eesti spordijuhid pidasid kõige õiglasemaks rahade jagamise aluseks õiglust, tuleb noortesporti toetamisel lähtuda ka vajaduse ja võrdsuse printsiibist, kuna baasrahastuse olemasolu on elulise tähtsusega. Diferentseerimise vajalikkusele juhtisid sealjuures tähelepanu kõik spordijuhid. Sporditeenuse pakkujad omavad erinevaid eesmärgi, mistõttu on erinev ka sporditeenusele lähenemine. Riigi huviks on panustada võimalikult paljude kodanike heaolusse, KOV-i sihiks on sarnaste huvidega inimestele koosteguvuse pakkumine ning üritab läbi erinevate turunišside katmise kasumit teenida. Kuna riik on huvitatud tervetest inimestest, on laste- ja noortesporti arendamine väga oluline.

Eesti spordi rahastamise süsteem on suhteliselt keeruline ning riigi tasandil on raha jagavaid institutsioone rohkem kui esialgu arvata oskaks. Samas kohalike omavalitsuste sporti panustamise osas valitseb Eestis segadus. Otsene kohustus puudub isegi seaduse järgi, kuid õnneks toetab enamus omavalitsustest sporti sellest hoolimata. Erasektori osatähtsus kogu spordi rahastamisel on suurenenud kogu Euroopas ning erandiks ei ole ka Eesti. Süsteemi kitsaskohaks võib pidada asjaolu, et keskvalitsuse toetuse osas

puudub igasugune stabiilsus, kuna spordi rahastamine on otseselt seotud riigieelarve laekumistega. Autori hinnangul on kellegi pahedest teiste arendamine ebaeetiline, kuid peamine on, et rahastamine jätkuks.

Kuna tegemist on suhteliselt spetsiifilise valdkonnaga viidi läbi intervjuud erinevate institutsioonide spordijuhtidega. Kõik küsitletud tüdesid, et raha on piiratud ressurss ning seda üritatakse jagada parimal võimalikul viisil. Eesti rahastamise süsteemi läbipaistvust ei peetud üldiselt väga suureks probleemiks, kuid tavainimese jaoks on süsteemi mõistmine keeruline ning mõistetamatuks jääb, miks on raha jagavaid institutsioone nii palju.

Nagu mainitud, siis kohalike omavalitsuste spordi rahastamine on nende endi korraldada. Töös käsitletavaks näiteks valiti Tallinn, kui Eesti suurim omavalitsus, ning analüüsitavaks spordialaks korvpall. Korvpalliklubide arv on vaadeldud perioodi jooksul vähenenud üle kahe korra, samas kui harrastajate arv on jäänud samaks. Kahjuks ei ole toetussummad jõudnud kriisieelse tasemeni, moodustades 2013. aastal ligikaudu 75% 2009. aasta toetustest. Arvestades raha ostujõudu, on 2013. aasta toetuse suuruseks vaid kaks kolmandikku 2009. aasta toetusest, samas kui kulud on pidevalt kasvanud ning antud defitsiit on kaetud vanemate poolt makstud liikmemaksudest.

Eesti laste- ja noortespordi peamiseks sissetulekuallikateks on lapsevanemate poolt makstud liikmemaksud ja klubi majandustegevusest teenitud tulud. Avaliku sektori toetuste osakaal on langustrendis. Oluliseks tuluallikaks on ka annetused ja fondide toetused. Samas on suurenenud kõik kulud: tööjõukulud, baaside üürid võistlustel osalemise kulud jne.

Autor loodab, et käesolev töö muudab lugejale Eesti spordi rahastamise süsteemi selgemaks. Antud tööd on võimalik edasi arendada, kui andmed muutuvad kättesaadavamaks. Oleks väga oluline võrrelda spordi rahastamist erinevate kohalike omavalitsuste lõikes, sest pilt on selles osas väga kirju.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Adams, J. S.** Inequality in social Exchange: Advances in experimental social psychology. New York Academic Press, 1965, Vol. 2, pp. 267 – 299.
2. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus. Võetud vastu Riigikogus 01.01.2008 – Riigi Teataja I osa, 2007, nr. 45, art. 319. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/ATKEAS>]. 16.04.2014
3. **Andreff, W., Dutoya, J., Montel, J.** Sport Financing: European Model Facing a Risky Future? 2009, 3p.
4. **Auger, D. A.** Privatization, contracting, and the states: Lessons from state government. Public Productivity Management Review, 1999, Vol. 22, Issue 4, pp. 435-454.
5. **Bednarik, J., Andreff, W., Popovic, S., Jakšić, D., Kolar, E., Jurak, G.** Financial taxonomy of non-governmental sports organizations. Kinesiology, 2013, Vol. 45 Issue 2, pp. 241-251.
6. **Boyle, H.** As Sports Fees Rise, A Young Athlete Learns That If You Can't Pay, You Can't Play. Health affairs, Vol. 32, no.7, 2013, pp. 1326-1329.
7. **Cohen-Charash, Y., Spector, P. E.** The role of justice in organizations: A metaanalysis. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 2001, Vol. 86, pp. 278–321.
8. **Colquitt, J. A.** On the dimensionality of organizational justice: A construct validation of a measure. The Journal of Applied Psychology, 2001, Vol. 86, pp. 386–400.
9. **Cropanzano, R., Mitchell, M. S.** Social Exchange Theory: An Interdisciplinary Review. Journal of Management, 2005, Vol. 31, pp. 874-900.

10. **Deutsch, M.** Equity, equality, and need: What determines which value will be used as the basis of distributive justice. *The Journal of Social Issues*, 1975, Vol. 31, pp. 137–149.
11. **Dittmore, S., Mahony, D., Andrew, D. P. S., Hums, M. A.** Examining Fairness Perceptions of Financial Resource Allocations in U.S. Olympic Sport. *Journal of Sport Management*, 2009, Vol. 23, pp. 429-456.
12. Eesti Spordi Kongress. Koostaja: Eesti Olümpiakomitee. Menu Kirjastus OÜ. 2010, 238 lk.
13. Eesti Spordi Nõukogu põhimäärus. Vastu võetud Riigikogus 16.12.1998 – Riigi Teataja I osa, 1998, nr. 110, art. 1821. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/76618>]. 16.04.2014
14. **Eschenfelder, M. J., Li, M.** *Economics of Sport*. Second edition. West Virginia University, 2007, 259 p.
15. Euroopa Spordi Harta. Vastu võetud 15. mail 1992.a. [[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(92\)13&Sector=secCM&Language=anEnglish&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(92)13&Sector=secCM&Language=anEnglish&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75)] 01.03.2014
16. **Fried, G., Shapiro, S. J., Deschrive, T. D.** *Sport finance*. Canada, 2003, 376p.
17. **Haltofova, P., Fiala, R.** Stability of the sports NGOs in the Czech Republic with a view to their financial resources structure: Internal Grant System of Silesian University, 2009, pp. 229-241.
18. Hasartmängumaksu seadus. Võetud vastu Riigikogus 22.04.2009 - Riigi Teataja I osa, 2009, nr. 24, art. 146. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/13315648>]. 16.04.2014
19. **Howard, D. R., Crompton, J. L.** Morgantown, WV: *Fitness Information Technology*, 1995, 609 p.
20. **Hums, M. A., Chelladurai, P.** Distributive justice in intercollegiate athletics: Development of an instrument. *Journal of Sport Management*, 1994, Vol. 8, pp. 190–199.
21. **Keat, P. G., Young, P. K. Y.** *Managerial economics: economic tools for today's decision makers*, New York: Macmillan Publishing, 1992, 641p.

22. **Mahony, D. F., Hums, M. A., Riemer, H. A.** Distributive justice in intercollegiate athletics: Perceptions of athletic directors and athletic board chairs. *Journal of Sport Management*, 2002, Vol. 16, pp. 331–356.
23. **Mahony, D. F., Hums, M. A., Riemer, H. A.** Bases for determining need: Perspectives of intercollegiate athletic directors and athletic board chairs. *Journal of Sport Management*, 2005, Vol. 19, pp. 170–192.
24. **Mahony, D. F., Pastore, D.** Distributive justice: An examination of participation opportunities, revenues, and expenses at NCAA institutions – 1973-1993. *Journal of Sport and Social Issues*, 1998, Vol. 22, pp. 127–152.
25. **Montel, J., Waelbroeck-Rocha, A. E.** The different funding models for grassroots sports in the EU. *Slaidikomplekt*. 2010, 49p.
26. **Nichols, G., Cratton, C., Shibli, S., Taylor, P.** Local Authority support to volunteers in sports clubs. *Managing Leisure* 3, 1998, pp. 119-127.
27. **Patrick, I. S. C., Mahony, D. F., Petrosko, J. M.** Distributive justice in intercollegiate athletics: An examination of equality, revenue production, and need. *Journal of Sport Management*, 2008, Vol. 22, pp. 165–183.
28. Riigieelarvest Kultuuriministeeriumile spordi toetuseks eraldatud vahendite jaotamise kord. Vastu võetud Kultuuriministeeriumi poolt 21.12.2012 – Riigi Teataja Lisa, 2006, nr. 8, art. 154. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/982026>]. 01.03.2014
29. **Sailes, G. A.** Basketball at midnight. *The Unesco courier* 1999: Vol. 52 Issue 4, p25.
30. **Schuler, R. R.** Government Involvement in Sport for Youth. *Canadian Parliamentary Review* 2013, pp. 7-10.
31. **Seeley, A. M.** Bringing fitness to the masses. *Parks & Recreation* 1997: Vol. 32 Issue 10, pp. 72-79.
32. **Skoric, S., Bartoluci, M., Custonja, Z.** Public financing in Croatian sport: Financial theory and practice, 2012, Vol. 36, pp. 179-197.
33. **Sommer, S., Arvisto, M., Haruoja, M., Paju, K., Noormets, J., Undusk, R.** Eesti spordi rahastamine: uuringuaruanne Eesti Vabariigi Kultuuriministeeriumile, 2004, 221 lk.

34. Spordiseadus. Vastu võetud Riigikogus 06.04.2005 – Riigi Teataja I osa, 2005, nr. 22, art. 148. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/890243>]. 16.04.2014
35. Sporditegevuse toetamine: Tallinna Spordi- ja Noorsooamet. Slaidikomplekt. 2011, 6lk.
36. Study on the funding of grassroots sports in the EU. Executive Summary. 2011, 26p.
37. Tallinna sporditegevuse toetamise kord. Vastu võetud Tallinna Linnavolikogu poolt 19.09.2013, 19lk. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/427062013112>] 01.03.2014
38. **Tornblom, K. Y., Jonsson, D. R.** Subrules of the equality and contribution principles: Their perceived fairness in distribution and retribution. Social Psychology Quarterly, 1985, Vol. 48, pp. 249–261.
39. Tulumaksuseadus. Vastu võetud Riigikogus 15.12.1999 – Riigi Teataja I osa, 1999, nr. 101, art. 903. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/119112010007>]. 16.04.2014
40. **Tõnise, T.** Spordi rahastamine. Treenerite III taseme koolituse materjal, 2013, 13 lk.
41. **Walsh, R. G.** Recreation economic decisions: Comparing benefits and costs. Venture publishing, 1986, 637p.

LISAD

Lisa 1. Läbiviidud intervjuude küsimustik

1. Kas spordi rahastamissüsteem peaks olema ühtne kogu Eestis ? Millistel tasemetel?
2. Mis tasemete raha jagamise poliitikad peaksid olema tsentraalsed, millised mitte?
3. Millised on regionaalse spordi juhtimise positiivsed ja negatiivsed aspektid?
4. Kas oleks võimalik muuta Eesti spordi rahastamise süsteemi läbipaistvamaks? Kui, siis millises osas?
5. Mida arvate tõsiasjast, et Kultuuriministeeriumi eelarvest on iga-aastaselt spordile ette nähtud vaid 8-10%?
6. Mida arvate sellest, et KOV-de raha spordile nii napilt eraldatakse (on ju ilmselge, et valdkond on alarahastatud)?
7. Kuidas hindate asjaolu, et KOV-del puudub kohustus toetada oma haldusterritooriumil tegutsevate spordiorganisatsioonide tööd?
8. Kui heaks hindate Eesti riigi tuge kogu protsessi: eelkooliealisest lapsest tippkorvpallurini jooksul?
9. Millist rahade jagamise printsiipi peate kõige õiglasemaks (õiglus, vajadus, võrdsus)? Milline neist printsiipidest on Teie hinnangul tegelikkuses Eestis rahade jagamise aluseks?
10. Millisest vanusest alates oleks rahade jagamisel õigustatud õiglusest (tulemustest) lähtumine?
11. Millistel tingimustel võib treeneritele maksta stipendiumit ning millal tuleb maksta palka?
12. Mis Te arvate, kas lapsevanemate panuse osatähtsuse kasv laste sportimise toetamisel on jätkuv trend? Kas näete mingit võimalust lastevanemate osamaksete diferentseerimiseks sissetulekust sõltuvalt?

SUMMARY

FUNDING OF CHILDREN AND YOUTH SPORT IN ESTONIA

Jan Puskar

Sport financing is a topic about what the arguing will probably never stop. The amounts of money which are every year directed to the different dimensions of sport are huge, yet there is always a group of people that complaint about the distribution of money. Resources are limited and the best solution has to be found.

Depending on the sport, the rate of the costs is different. It is clear, that the more particular terms recreation requires, the more expensive it is to go in for. Whether it mean that there should exist different sports for rich and poor people? Absolutely not. At this stage, the government should come and help out with creating opportunities to practice sports, through the establishment of appropriate bases.

As well, government's are interested in the fact that children are athletic. Habits accompany people through their life. It is proved, that sport is good for the ability to work and concentration, besides, usually the people who are involved in sports live longer and they are capable to work in older age.

Subsiding sports is different in every country. There are countries, that support sports directly from the government's budget, while others delegate this obligation to the local governments. The third type are the countries, who does not finance sport almost at all. In this case, the sport is funded by primarily through the private sector. In Estonia, both, public sector and private sector contribute in sports financing, however, the area is still

under-funded. The fact that sport clubs were forced to pay scholarships to the coaches due to a lack of money is a vivid example.

In Estonia, children and youth can exercise sports in sport clubs or in sport schools and a share of the costs is covered by the public sector. The principles how the grants are formed are unclear, there is a lack of stability and in the municipality level there is no system – these factors hampered the development of Estonian sports.

The objective of the research is to explain the structure of the cash flow of youth and children sports in Estonia. Author formulated following research assignments to reach an outcome:

- examine a variety of money sharing principles in sports;
- describe other countries' sports funding systems;
- examine, why it is important for government to subsidy sports;
- describe the sources of funding sports in Estonia;
- to interview heads of sports from different institutions;
- analyse the formation and using of the children and youth sport subsidies in Tallinn.

Topic about the children and youth sport has become actual, because the costs for the parents have increased continuously. Sport is funded from the public and private sector. Proportion of the private sector has become year after year more important. The costs of equipment, transportation accommodation and food have also increased continuously. The increase of the proportion of private sector is not infinitely sustainable.

Although, the general opinion is that the most fair principle of distributing money is fairness, in case of children and youth sport, it is reasonable to base on two other principles – need and equality, because the existence of the key money is vital. As state is interested in healthy people, subsidizing children and youth sport is very important.

Estonian sport funding system is quite sophisticated and on government's level there are involved more institutions than people initially imagine, while at the local government's level governs mess. There is no direct duty, that commands to support sports. The percentage of private sector has raised all over the Europe and Estonia is no exception.

The bottleneck of the system is a fact, that there is no quantity in the government's cash flow, because it is directly bounded with the government's receipts.

Since sport funding is unique field, author interviewed heads of sports. The main opinion was that money is a limited resource and sports organizations do their best to divide it in the best possible way. The opacity of the Estonian sport system is not a very big problem, by their opinion, however for the ordinary people it is difficult to understand the system and they misunderstood, why there has to be so many different institutions that divide the money.

As mentioned, the way how local governments fund sports is their own decision. In the bachelor thesis, author chosed Tallinn, as it is the biggest local government in Estonia, the observable sport was basketball. The multiplicity of the basketball clubs has decreased over two times, while the number of young sportsmen has remained the same. Unfortunately the grants have not revived to the pre-crisis level, as grants in 2013 formed only around 75% of the grants that were paid back in 2009. In view of purchasing power of money, the difference is even bigger – two thirds, while all kinds of costs have risen and the deficit is covered by the parents through the membership dues.

Main sources of income for the youth and children sports clubs in Estonia are the participation fees that are paid by parents and revenues from the sport clubs economic affairs. The proportion of the public sector is unfortunately a downward trend. Important sources of revenues are also donations and grants from different funds, yet all the costs have risen: labor costs, bases rentals, costs of participating competitions etc.

Author hopes, that the present work makes the understanding of the Estonian sports funding system easier for the reader. It is possible to development this paper, if the data becomes more accessible. It would be very important to compare sport funding in different local governments, because the situation is very variegated.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Jan Puskar,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Laste- ja noortesporti rahastamine Eestis”, mille juhendaja on Velda Buldas,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 27.05.2014